

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 20 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas), Gedimino Sagačio, Algirdo Taminsko, Egidijos Tamošiūnienės (pranešėja), Agnės Tiknūtės ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo Lietuvos Respublikos Seimo, atstovaujamo Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos, ir trečiojo asmens Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo R. Š. ieškinį atsakovui Lietuvos Respublikos Seimui, atstovaujamam Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos, trečiasis asmuo Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, dėl garbės ir orumo gynimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių asmens garbės ir orumo gynimą taikant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.24 straipsnio nuostatas, kai duomenys pateikti valstybės institucijos dokumente, ir proceso teisės normų, reglamentuojančių civilinį procesinį veiksmumą, prejudicinius faktus bei įrodinėjimą, įrodymų tyrimą ir vertinimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė teismo: 1) pripažinti, kad trečiojo asmens Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (toliau – ir VSD) atsakovui Lietuvos Respublikos Seimo (toliau – ir Seimas) Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui (toliau – ir NSGK) pateiktoje 2018 m. kovo 9 d. pažymoje Nr. 19-286 „Dėl informacijos pateikimo“ (toliau – ir Pažyma) ir atsakovo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje (toliau – ir TAIS) viešai paskelbti duomenys, kad: „Įsteigus partiją, MG atstovai derino LLS kandidatus į postus Seime bei Vyriausybėje. 2008 m. lapkritį G. S. teiravosi R. K. nuomonės apie kandidatus į ministrus bei R. Š.“ (Pažymos p. 4); „Informaciją, patvirtinančią R. Š. kandidatūros tinkamumą, R. K. perdavė MG valdybos nariui R. R., kuris perdavė R. Š. pasiūlymą pretenduoti į Seimo Pirmininko postą. Pastarajam paklausus, ar jie, t. y. koncernas, jį palaikys, R. R. atsakė: „jau padedam ir ne tik galvoti“ (Pažymos p. 7); „2009 m. R. R. organizavo J. P. susitikimus su (duomenys neskelbtini) ministrais – R. Š.“, „J. P. pasiskundus, kad (duomenys neskelbtini) ministerijos atstovai užduoda nepatogius klausimus, R. R. atsakė susitikimo su R. Š. metu panaudosis „seną tardymo metodą – akistatą“. MG atstovai, siekdami gauti didelės vertės užsakymus (duomenys neskelbtini) ministerijų kuruojamuose projektuose (medicinos įstaigų statyba), naudojos įtaka LLS deleguotiems šių ministerijų vadovams“ (Pažymos p. 10 ir 11), neatitinka tikrovės bei žemina ieškovo asmens garbę ir orumą; 2) įpareigoti atsakovą kaip įmanoma greičiau, tačiau ne vėliau kaip per dvi savaites nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, analogišku žinių paskleidimui būdu paskelbti Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje, kurioje yra paskelbta VSD 2018 m. kovo 9 d. pažyma Nr. 19-286, kaip Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimos neteisėtos įtakos politiniams procesams išvados“ projekto priedas, paneigimą; 3) priteisti iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad Seimas 2018 m. birželio 5 d. priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimos neteisėtos įtakos politiniams procesams išvados“ (toliau – ir Nutarimas), kuriuo pritarė NSGK atlikto parlamentinio tyrimo išvadai (toliau – ir Išvada). Nuo 2018 m. birželio 1 d., NSGK įregistravus Nutarimo ir Išvados projektą su visais priedais Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje, Pažyma su visomis asmenų pavardėmis tapo oficialiai viešai prieinama visai visuomenei, t. y. oficialiai viešai paskelbta.
4. Paskelbdamas Pažymą atsakovas paskleidė ieškovo asmens garbę ir orumą žeminančias bei tikrovės neatitinkančias ginčo žinias, duomenis, teiginius ir vertinimus. Nors negalima nesutikti su tuo, kad VSD pateikti bei Seimo paskleisti tam tikri duomenys, vertinami atsietai, atitinka tikrovę, tačiau šio reikalavimo neatitinka Pažymoje pateikta, paskelbta apibendrinta informacija ir padarytos išvados. Adekvačiai ir objektyviai vertinant ir suprantant Pažymoje pateiktą bei atsakovo paskleistų duomenų, teiginių bei vertinimų tikrąją prasmę, reikšmę bei turinį akivaizdu,

kad jie nepagrįsti objektyviais įrodymais. Pažymoje apie ieškovą nurodyti faktai tikrovėje neegzistavo. Vertinant VSD veiklos tikslus ir institucijos paskirtį, pateikta Pažyma ir joje išdėstyta informacija negali būti suvokiama nei kaip kritika, nei kaip nuomonė, nei kaip informacijos netikslumas, o yra žinia ir turi būti patikrinama per tiesos kriterijų. Ginčo teiginiai, esantys Pažymoje, yra būtent apie ieškovą. Prašoma paneigti informacija buvo atskleista tretiesiems asmenims – Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkui V. S. (V. S.), žiniasklaidai bei po 2018 m. birželio 1 d. – visai visuomenei. Nėra teisiškai svarbu, ar tai padarė tiesiogiai VSD ar Seimas, NSGK, Seimo kanceliarija ar kiti asmenys, pvz., žiniasklaidos priemonės. Paskleisti duomenys pažemino ieškovą visuomenės akyse. Pažymoje žinios paskleistos neveikiant sąžiningai ir etiškai. Atsakovo paskleisti duomenys susiję su visuomenės teise žinoti apie vykstančius politinius procesus, tačiau turėjo būti išlaikyta pusiausvyra tarp šios teisės ir ieškovo teisės į garbę ir orumą. Pažymoje duomenis pateikiant objektyviai, nenuslepiant dalies reikšmingos informacijos, arba imamasi papildomų priemonių ieškovo reputacijai apsaugoti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. sausio 11 d. sprendimu ieškinį tenkino.
6. Teismas nustatė, kad Seimo 2017 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. XIII-691 NSGK laikinosios tyrimo komisijos teisėmis buvo pavesta atlikti parlamentinį tyrimą dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms priimančioms sprendimus ir galimai neteisėtoms įtakos valstybės politikams ir politiniams procesams. NSGK, atlikdamas parlamentinį tyrimą, rinko duomenis iš įvairių šaltinių, institucijų, taip pat ir iš VSD, ir pateiktos informacijos pagrindu parengė Išvadą, šiai buvo pritarta 2018 m. gegužės 30 d. uždaramo komiteto posėdyje. Seimas 2018 m. birželio 5 d. priėmė Nutarimą, kuriuo pritarė NSGK atlikto parlamentinio tyrimo Išvadai, esančiai Nutarimo priedu.
7. Teismas nurodė, kad nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. išnagrinėtos civilinės bylos [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) ir nagrinėjamos bylos šalys nesutampa, taip pat yra kvestionuojamas skirtingų teiginių teisingumas, tačiau kasacinio teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje pateikti išaiškinimai, susiję su Pažyma ir joje esančios informacijos paviešėjimu, yra aktualūs ir nagrinėjamu atveju. Tiek kasacinio teismo nagrinėtoje, tiek šioje byloje ginčo objektas yra toje pačioje Pažymoje nurodyti teiginiai, taigi šių bylų *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas), kiek tai susiję su Pažymos paviešėjimu, sutampa. Kadangi kasacinis teismas aptariamoje byloje konstatavo, kad Pažymos įkėlimas į Seimo elektroninę teisės aktų informacinę sistemą laikytinas informacijos paskleidimu [CK 2.24 straipsnio](#) prasme, teismas atsakovo argumentus, kad nagrinėjamoje byloje Pažyma nebuvo paviešinta [CK 2.24 straipsnio](#) prasme, atmetė kaip nepagrįstus. Taip pat teismas atmetė ir atsakovo argumentus, kad Pažymoje nurodyti teiginiai apskritai nepatenka į [CK 2.24](#) straipsnio reguliavimo dalyką, nes Pažyma yra teisės akto lydimasis dokumentas. Teismas nurodė, kad kasaciniam teismui nustačius, jog Pažymoje esantys teiginiai priskirtini žinios, o ne nuomonės kategorijai, ir taikius [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatas, vien faktas, jog Pažyma yra teisės akto (projekto) priedas, pats savaime nepakankamas konstatuoti, jog [CK 2.24](#) straipsnio nuostatos apskritai negali būti taikomos. Teismas laikė, kad ieškovo pasirinktas gynybos būdas yra įmanomas (leidžiamas).
8. Remdamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktika, kurioje pripažįstama, kad garbė ir orumas pagal [CK 2.24](#) straipsnį ginami nustačius faktų visetą, teismas pasisakė dėl kiekvieno jų atskirai:
 - 8.1. Teismas konstatavo, kad paskleisti ginčo teiginiai priskirtini žinių, ne nuomonės kategorijai.
 - 8.1.1. Teismas nurodė, kad informacijos paskleidimo faktas pakartotinai nenustatinėjamas, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) Pažymos įkėlimą į teisės aktų informacinę sistemą kvalifikavo kaip paviešinimą (paskleidimą) [CK 2.24](#) straipsnio prasme. Spręsdamas dėl toje pačioje Pažymoje esančių teiginių, teismas vadovavosi kasacinio teismo išaiškinimais ir teisine kvalifikacija, konstatavo, kad atsakovas, paskelbdamas Pažymą teisės aktų informacinėje sistemoje, laikytinas paskleidusiu duomenis [CK 2.24](#) straipsnio prasme.
 - 8.1.2. Atsižvelgdamas į informaciją teikiančio subjekto ypatybes, informacijos gavėją ir tikslą, pačios Pažymos pavadinimą, Pažymos kontekstą ir vartojamas formuluotes, jos paskelbimo aplinkybes, teismas padarė išvadą, kad bendrąja prasme tokioje Pažymoje pateikiama informacija atitinka žinios, o ne nuomonės kategoriją. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatyme apskritai nėra įtvirtinta galimybė teikti nuomonę.
 - 8.1.3. Teismas pažymėjo, kad, analizuojant konkrečius ieškinyje nurodytus teiginius, matyti, jog jie formuluojami kaip konstatuojamieji teiginiai apie konkrečius praityje įvykius, o ne kaip abejonė, klausimas ar dvejonė. Teismas nusprendė, kad ieškovo nurodytuose pirmos ir antros grupės sakiniuose apskritai nėra modalinių žodžių, kurie leistų daryti išvadą apie teiginių subjektyvumą ar juos dėsiančio subjekto siekį teikti tik nuomonę, o ne žinią. Atsižvelgdamas į visos Pažymos kontekstą ir jos pateikimo aplinkybes, taip pat į pačią sakinio konstrukciją, į tai, kad po šio sakinio yra pateikiama labai konkreti informacija apie konkrečius vykdytus projektus, teismas padarė išvadą, kad ir trečiojoje ieškovo nurodomų teiginių grupėje pateikiama informacija priskirtina žinių kategorijai.
 - 8.1.4. Teismas pažymėjo, kad Pažymos antrojo puslapio paskutinėje pastraipoje tiesiogiai nurodoma, kad kalbama apie konkrečius faktus. Ieškovo nurodomi teiginiai Pažymoje dėstomi tekste, einančiame po šios pastraipos, taigi, jie skaitytojo suvokiami kaip konkreti žinia apie konkretų veiksmą (įvykį), nebent būtų pažodžiui nurodyta kitaip.
 - 8.2. Teismas padarė išvadą, kad visose ieškinyje nurodytose ginčo teiginių grupėse pateiktos žinios yra apie ieškovą, nes analizuojant ginčo tekstą matyti, jog jame tiesiogiai įvardijama: 1) ieškovo pavardė; 2) kad ieškovas buvo (duomenys neskelbtini) ministras; 3) kad koncerno „MG Baltic“ atstovai naudojo įtaką LLS deleguotam šios ministerijos vadovui. Toks tekstas, teismo vertinimu, logiškai suprantamas kaip skleidžiantis žinią, kad koncerno „MG Baltic“ atstovai naudojo įtaką (duomenys neskelbtini) ministerijos vadovui, t. y. ieškovui, tuo metuėjusiam šias pareigas. Aplinkybė, kad ieškovas nebuvo LLS nariu, teismo vertinimu, reikšmės neturi.
 - 8.3. Teismas konstatavo, kad atsakovo paskleistos žinios apie ieškovą neatitinka tikrovės. Atsakovas neįvykdė [CK 2.24](#) straipsnyje nustatytos pareigos, nepateikė jokių įrodymų, kad ginčo teiginiuose paskleisti duomenys apie ieškovą atitinka tikrovę (nepaneigė prezumpcijos). Trečiasis asmuo taip pat nepateikė duomenų, kurie galėtų būti įrodymais civiliniame procese ir patvirtintu, kad paskleistos žinios apie ieškovą atitinka tikrovę. Kaip nurodė ieškovas, leidimas dirbti su slapta informacija jam nebuvo panaikintas, jis eina pareigas valstybės tarnyboje, kurioms taikomas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, o atsakovo ir trečiojo asmens atstovės patvirtino, kad ieškovui jokie įtarimai ar kaltinimai nebuvo pareikšti.
 - 8.4. Teismas vertino, kad žinios žemina ieškovo garbę ir orumą, konstatavo, kad nesilaikyta teisingos visuomenės teisės gauti informaciją bei pagarbos asmens garbei ir orumui bei reputacijai pusiausvyros.
 - 8.4.1. Pažymos kontekstas yra stipriai neigiamas. Pažymą teikiančio subjekto ir Pažymos adresato bei Pažymos gavimo / paviešinimo kontekstas sudarė prielaidas visuomenei arba „protingam skaitytojui“ Pažymoje išdėstytą informaciją suvokti kaip teisingą, patikiną ir pagrįstą faktais, t. y. ją priimti su pasitikėjimo kreditu, atskirai nekvėstionuojant kiekvieno teiginio teisingumo, o vertinant informacijos visumą ji yra stipriai neigiama.

- 8.4.2. Konkretūs ginčo teiginiai nėra neutralūs. Tokie teiginiai, kuriais asmuo pateikiamas kaip neteisėtą veiklą vykdančių subjektų paveikiamas asmuo, kurio buvimas tam tikruose postuose būtų parankus koncernui, taip pat kaip toks, kuris gali būti pasitelkiamas neutralizuojant koncernui nepalankią veiklą, teismo vertinimu, žeidžia asmens garbę ir orumą.
- 8.4.3. Ieškovas pavišinant Pažymą buvo Seimo kontrolierius, t. y. Seimo skiriamas valstybės pareigūnas, ginantis žmogaus teises ir laisves, tiriantis pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo bei siekiantis gerinti viešąjį administravimą. Todėl, Pažymoje paskelbus informaciją apie ieškovą, buvo pakenkta ne tik jo kaip fizinio asmens reputacijai, bet ir keliamas nepasitikėjimas valstybe, institucijomis ir asmenimis, kurių veiklos tikslas yra ginti žmogaus teises ar kovoti su pareigūnų piktnaudžiavimu.
9. Nustatęs visas [CK 2.24 straipsnio](#) taikymo sąlygas, teismas tenkino ieškovo reikalavimą – pripažino, kad ginčo teiginiai neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo garbę bei orumą.
10. Ieškovo reikalavimą įpareigoti atsakovą analogišku žinių paskleidimui būdu paskelbti Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje paneigimą teismas vertino kaip pagrįstą. Teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas nagrinėjami bylai aktualaus klausimo – asmens garbės ir orumą žeminančios informacijos, kuri buvo pavišinta teisės aktų informacinėje sistemoje, paneigimo – nereglamentuoja. Asmuo, apie kurį yra paskleista jo garbės ir orumą žeminanti informacija, turi teisę reikalauti, kad tokia informacija būtų paneigta analogišku žinių paskleidimui būdu, nes priešingu atveju būtų apsunkintas realus ir efektyvus tokio asmens teisių gynimas.
11. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal atsakovo ir trečiojo asmens apeliacinius skundus, 2022 m. gegužės 10 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimą paliko nepakeistą.
12. Kolegija nurodė, kad tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), tiek nagrinėjamoje byloje analizuota ta pati VSDPažyma, kuri 2018 m. birželio 1 d. buvo įkelta į Seimo dokumentų elektroninę (informacinę) sistemą kaip vienas iš Seimo Nutarimo bei NSGK Išvados projekto priedų. Abiejose bylose ieškovai, apie kuriuos Pažymoje pateikti atitinkami teiginiai, prašė taikyti tą patį teisių gynimo būdą – pripažinti, kad paskleisti teiginiai neatitinka tikrovės ir žemina asmens garbę ir orumą (tik papildomai minėtoje byloje prašyta priteisti neturtinės žalos atlyginimą, o nagrinėjamoje byloje – įpareigoti atsakovą paneigti tikrovės neatitinkančias žinias), kurio įgyvendinimui būtina nustatyti tų pačių teisiskai reikšmingų sąlygų visumą. Šios aplinkybės, kolegijos nuomone, sudarė pakankamą pagrindą pirmosios instancijos teismui remtis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje, priimtoje pirmiau nurodytoje byloje, pateiktais išaiškinimais kaip teismo precedentu, kiek tai susiję su VSDPažymos pavišimu, t. y. atitinkamų teiginių (žinių), esančių Pažymoje, paskleidimo (viešo paskelbimo) fakto, kaip vienos būtinųjų asmens garbės ir orumo gynimo sąlygos, nustatymu. Nors nėra pagrindo nagrinėjamoje byloje remtis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje konstatuotomis aplinkybėmis bei išvadomis kaip prejudiciniais faktais Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 182 straipsnio 1 dalies 2 punkto ar 279 straipsnio 4 dalies prasme, tačiau tai nepaneigia galimybės remtis atitinkamais kasacinio teismo išaiškinimais dėl tam tikrų identiškų faktinių aplinkybių vertinimo bei joms taikytinų teisės normų kaip teismo precedentu.
13. Kolegijos vertinimu, aplinkybė, kad civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) faktinė situacija skyrėsi tuo, jog prieš tai ar lygiagrečiai nebuvo tikrintas valstybės institucijų veiksmų renkant, tvarkant ir pateikiant ginčo informaciją teisėtumas administracine tvarka, o nagrinėjamoje byloje – buvo tikrintas, neturi teisinės reikšmės sprendžiant dėl galimybės vadovautis kasacinio teismo išaiškinimais kaip teismo precedentu. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinėje byloje [Nr. A-749-556/2021](#) buvo vertinamas valstybės institucijų, įskaitant VSD, veiksmų teisėtumas proceso aspektu – renkant, tvarkant informaciją ir pateikiant NSGKPažymą, tačiau nevertinti aspektai, kurie reikšmingi civilinėje byloje sprendžiant dėl atitinkamo civilinės teisės gynimo būdo taikymo galimumo. Administraciniai teismai konstatavo, kad ta apimtimi, kiek tai susiję su VSD teise rinkti, tirti bei pateikti NSGK informaciją dėl visuomeninių politinių bei ekonominių procesų, susijusių su valstybės saugumu, dėl asmenų veikų, dėl kurių gali būti padaryta arba daroma žala valstybės saugumui, jos ekonominiams ir strateginiams interesams, VSD veiksmuose nėra prieštaravimo teisiniam reguliavimui ir sąlygos, būtinos viešajai atsakomybei atsirasti.
14. Kolegija nurodė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) buvo analizuojama situacija, kuri apėmė tuos pačius ginčo teiginių pateikimo (pavišimo) būdus – žinių paskleidimą ne tik visuomenės informavimo priemonėje (nutekinimą žiniasklaidai), bet ir teisės aktų informacinėje sistemoje, kaip yra nagrinėjamos bylos atveju. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. vasario 24 d. nutartyje konstatavo, kad nustačius, jog ginčo duomenys apie ieškovą, buvę VSDPažymoje, paskelbti pirmiau nurodytais būdais, tai reiškia, kad tokie duomenys buvo paskelbti viešai – visuomenė buvo supažindinta ne tik su NSGK darbo rezultatu – parlamentinio tyrimo išvada, bet ir visais kitais duomenimis, kurie nėra NSGK darbo rezultatas, o tik informacijos šaltinis, kurį atskleidžiamas NSGK prisiėmė atsakomybę ir už jo turinį.
15. Kolegija pažymėjo, kad identiški argumentai, jog, vadovaujantis kasacinio teismo išaiškinimais 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254-1075/2019](#), informacijos pateikimas VSDPažymoje negali būti laikomas žinių paskleidimu [CK 2.24 straipsnio](#) prasme, atsakovo, atstovavusio Lietuvos Respublikai, ginantis nuo ieškinio dėl garbės ir orumo gynimo, jau buvo įvertinti, Lietuvos Aukščiausiajam Teismui 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) konstatavus, jog nors NSGK išvada ir jos priedai, įskaitant VSDPažymą, buvo pavišinti teisės aktų informacinėje sistemoje, kuri nelaikytina visuomenės informavimo priemone, tačiau įstatymas nenustato pareigos išviešinti tyrimo metu surinktą medžiagą, t. y. nurodyti informacijos, kurios pagrindu NSGK darė tam tikras išvadas, šaltinius, todėl, NSGK priėmus sprendimą išviešinti parlamentinio tyrimo metu surinktus duomenis, turi būti užtikrintas šių duomenų patikimumas; vadinas, VSDPažymoje pateiktus duomenis apie ieškovą, NSGK, priėmus sprendimą išviešinti ne tik savo išvadą, kurioje nėra duomenų apie ieškovą, bet ir VSDPažymą, prisiėmė atsakomybę už šių duomenų patikimumą. Nagrinėjamos bylos atveju neginčijamas ir nekvestionuojamas VSDPažymos pavišimo teisėtumo faktas, tačiau keliamas klausimas dėl visuomenei pateiktų (atskleistų) duomenų apie konkretų asmenį atitikties tikrovei. Ieškovas yra viešas asmuo, ir nors visuomenė turi interesą būti informuota apie NSGK vykdytą parlamentinį tyrimą tokio asmens atžvilgiu, tyrimo rezultatus ir pan., ir ši teisė ginama Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos 10 straipsniu, visuomenę turi pasiekti teisinga informacija, t. y. tikrovę atitinkanti žinia arba pakankamai pagrįsta nuomonė.
16. Dėl argumentų, kad ginčo teiginiai netinkamai kvalifikuoti kaip žinios, o ne kaip nuomonė, kolegija plačiau nepasisakė nurodžiusi, kad jie deklaratyviūs. Taip pat kolegija pažymėjo, kad vertindamas iš esmės identiškus argumentus Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. vasario 24 d. nutartyje konstatavo, jog VSDPažymoje esantys duomenys apie ieškovą vertintini kaip žinia, ir, be kita ko, išaiškino, kad: duomenų pateikimo forma ir tokių junginių kaip „VSD duomenimis“ ir pan. vartojimas suponuoja išvadą, jog šie duomenys pateikti ne kaip juos pateikusio asmens vertinimas, o kaip objektyvus realiai egzistuojantis faktas; VSD, pažymoje teigdamas, o NSGK, priimdamas sprendimą pavišinti atitinkamą teiginį taip, kaip jį pateiktas, sukūrė iliuziją apie realiai egzistuojančius šių aplinkybių priežastinius ryšius; duomenis pateikęs subjektas yra svarbus elementas vertinant pateiktos informacijos pobūdį, nes tais atvejais, kai duomenis pateikia, nutekina, pavišina valstybės institucija, visuomenė, atsižvelgdama į pateiktos informacijos turinį ir aplinkybes, yra linkusi juos vertinti kaip neginčytiną tiesą.
17. Dėl ginčo teiginių priskyrimo žinioms būtent apie ieškovą kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas atliko itin išsamų vertinimą ir padarė pagrįstą išvadą, jog visuose ieškinyje nurodytuose teiginiuose ir jų grupėse žinios yra būtent apie ieškovą, ir bet koks vidutinis nešališkas skaitytojas, vartotojas, visuomenės narys, perskaitęs teiginius ir visą tekstą, būtų suvokęs juos kaip teiginius būtent apie ieškovą.

18. Dėl ginčo teiginių vertinimo kaip žeminančių ieškovo garbę ir orumą kolegija nurodė, kad paskleistų žinių žeminantis pobūdis atskirai neįrodinėjamas, kai žodis ar jų junginiai, kuriais išsakytos žinios, yra akivaizdžiai žeminantys, t. y. kuriais ieškovui yra priskiriami teisė ir moralei priešingi veiksmai, negarbingas ir visuomenėje ypač smerktinas elgesys, apibūdinantis asmenį itin neigiamai. Kolegija atsižvelgė į teiginių turinį ir jų pateikimo kontekstą, pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad visuomenei ir kiekvienam „protingam skaitytojų“ galėjo būti suformuota aiškiai neigiamą nuomonę apie ieškovą, tuo metuėjusį Seimo kontrolieriaus pareigas. Kai kuriuose teiginiuose ieškovas įvardijamas pats tiesiogiai atlikęs tam tikrus neigiamus veiksmus. Kolegijos vertinimu, aplinkybė, kad kituose teiginiuose nurodomi kitų asmenų atlikti, o ne betarpiškai paties ieškovo atlikti veiksmai, nesumenkina įžeidžiančio ir žeminančio teiginių pobūdžio, nes juose kalbama apie neteisėtus, visuomenėje itin neigiamai vertinamus kitų asmenų, tuo metu įtariamų politinė korupcija, veiksmus būtent ieškovo atžvilgiu, sudarantį sąlygą, kad tokie neteisėti veiksmai pasiekė savo rezultatą ir tikslą. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas detalai ir išsamiai įvertino paskleistų teiginių žeminančio pobūdžio įrodymą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje vertinant identiškomis aplinkybėmis VSD pateiktos identišku klausimu pažymos turinį išaiškinta, kad duomenis tokioje pažymoje pateikęs subjektas yra svarbus elementas vertinant pateiktos informacijos pobūdį.
19. Kolegija pažymėjo, kad paskleistų teiginių neatitiktis tikrovei neginčijama ir nekvestionuojama. Byloje nėra duomenų, kad ieškovas anksčiau būtų kėlęs įtarimų dėl vykdomos netinkamos veiklos, įsitraukimo į neigiamai visuomenėje vertinamus procesus, nesuderinamus su jo vykdytomis įvairiose institucijose funkcijomis veiksmus.
20. Kolegija pripažino nepagrįstu teiginį, kad pirmosios instancijos teismas, įpareigojęs paneigti ginčo informaciją Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje, kurioje ir buvo paskelbta VSD Pažyma kaip Seimo Nutarimo projekto priedas, pakeitė teisės akto turinį. Ginčo teiginiai buvo paskleisti ne betarpiškai Seimo Nutarime, kaip teisės akte, ne NSGKIšvadoje, kuri buvo patvirtinta Nutarimu, o kitame dokumente – VSD Pažymoje, kuri buvo paskelbta tik kaip Seimo Nutarimo bei NSGKIšvados projektų priedas. Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje ši VSDIšvada yra skiltyje „Susijusi informacija“ – „Priedai“ (pdf. formatu) greta kitų dar 32 dokumentų. Nėra pagrindo išvadai, kad nebūtų įmanomas atitinkamo turinio paneigimo paskelbimas – įkėlimas tokiu pat būdu toje pačioje vietoje, kurioje buvo paskelbtos šioje byloje tikrovės neatitinkančiomis pripažintos žinios. Kolegija pažymėjo, kad atsakovas, kuriam teismo sprendimu nustatytas šis įpareigojimas, teismo sprendimo šiuo aspektu neginčijo.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu atsakovas Lietuvos Respublikos Seimas, atstovaujamas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos, prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 10 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimą ir ieškovo ieškinį atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas, nepagrįstai atsakovo, kaip valstybės institucijos, kurios veiklą reglamentuoja įstatymai, privalomos pareigos pagal teisės aktus vykdymą – teisės akto projekto, o vėliau ir teisės akto lydimą dokumento (Seimo Nutarimo ir jo priedo) teisės aktų nustatyta tvarka paskelbimą Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje (teisėtą atsakovo veiksmą) laikė teisės pažeidimu (deliktu), t. y. ginčo teiginių neteisėtu paskleidimu (paviešinimu) [CK 2.24](#) straipsnio nuostatų prasme. Ginčo teiginiai 2018 m. birželio 1 d. paskelbti Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje Seimo NSGK 2018 m. gegužės 30 d. uždarame posėdyje priėmus kolegialų sprendimą paskelbti visą parlamentinio tyrimo medžiagą. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsisakė nustatyti ginčo teiginių neteisėto paskleidimo faktą, konstatavęs, kad šis (prejudicinis) faktas jau yra nustatytas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#). Pažymėtina, kad šioje kasacinio teismo nagrinėtoje byloje nustatytas pažeidimas pasireiškė, skirtingai nei nagrinėjamoje byloje, įslaptintos informacijos nutekiniu. Taip pat pažymėtina, kad nagrinėjamos bylos atveju ginčo teiginių *paviešinimo* teisėtumo faktas konstatuotas administracinių teismų.
- 21.2. Teismai, akcentuodami vien ieškovo neturtines teises – garbę ir orumą, nepagrįstai ignoravo kitą lygiavertę konstitucinę teisę – teisėtą ir pagrįstą visuomenės teisę gauti informaciją. Visuomenė šiuo atveju turi pagrįstą ir teisėtą interesą žinoti Seimo NSGK vykdyto parlamentinio tyrimo metu surinktą medžiagą apie politikus, jų viešą veiklą, neformalius ryšius (taip pat ieškovo) su VSD Pažymoje nurodytais subjektais, pastarųjų įtaką politikams bei politiniams procesams, apie tokio veikimo metodus.
- 21.3. Teismai, aiškindami [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas, nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos garbės ir orumo (dalykinės reputacijos) gynimo bylose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019). Teismai, priešingai nei išaiškinta kasacinio teismo praktikoje, kompetentingos institucijos dokumento turinį sudarančius ginčo teiginius priskyrė faktui, ne nuomonės kategorijai, jo teisėtą paskelbimą teisės aktų nustatyta tvarka, Seimo NSGK vykdančios teisės aktuose nustatytas funkcijas, kvalifikavo kaip asmens neturtinės teisės – garbės ir orumo – pažeidimą (deliktą) ir tokio dokumento turiniui pritaikė [CK 2.24](#) straipsnio 1 dalies nuostatas. Pažymėtina, kad ieškovas, ginčydamas savo teises, dėl parlamentinio tyrimo metu vykdyto jo atžvilgiu informacijos rinkimo, rengimo ir paviešinimo buvo pateikęs skundą Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) nustatyta tvarka.
- 21.4. Teismai pažeidė [CPK 182 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto nuostatas:
- 21.4.1. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), kiek jie susiję su Pažymos paviešinimu, nes skiriasi: 1) ginčo teiginių paviešinimo būdai; šalys; teisiniai pagrindai; asmens neturtinių teisių gynimo būdai; įrodinėjimo dalykas. Apeliacinės instancijos teismas pažeidimo neįstaišė, neįvertino jo teisinės reikšmės sprendimo priėmimui, apsiribojo deklaratyviais paaikškinimais, kad nepaneigta galimybė kaip teismo precedentu remtis atitinkamais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais dėl tam tikrų identiškų faktinių aplinkybių vertinimo bei joms taikytinų teisės normų.
- 21.4.2. Teismai nepagrįstai nelaikė prejudiciniu faktu administracinių teismų konstatuotos aplinkybės, kad VSD veiksmai renkant, tvarkant, pateikiant ir išslaptinant informaciją (ginčo faktus) buvo teisėti. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2019 m. gruodžio 9 d. sprendime administracinėje byloje [Nr. I-375-484/2019](#) konstatavęs informacijos išslaptinimo teisėtumą, konstatavo ir ginčo teiginių *paskelbimo* Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje teisėtumą.

- 21.5. Kasacinio teismo praktikoje garbės ir orumo (dalykinės reputacijos) gynimo byloje [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu tuo atveju, kai ginčo teiginiai yra valstybės ar savivaldybės institucijos dokumento, kuris yra teisės akto sudėtinė dalis (priedas), turinys, yra prieštaravimų (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254-1075/2019](#), 2021 m. vasario 24 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#)).
22. Ieškovas atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo jį atmesti, skundžiamus teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 22.1. Pagal [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatas, kasacinio teismo formuojamą praktiką ieškovas turi pareigą įrodyti tik patį žinių paskleidimo faktą, ne paskleidimo, paviešinimo neteisėtumo faktą. VSD pažymos paskelbimo Seimo teisės aktų informacinėje sistemoje teisėtumas neginčytas.
- 22.2. Pirmosios instancijos teismas tinkamai vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje e3K-3-12-403/2021 pateiktais išaiškinimais, pagrįstai nusprendė, kad jie, kiek susiję su Pažyma ir jos paskelbimu, yra aktualūs, išsamiai motyvavo tokią poziciją. Ginčo duomenų VSD Pažymoje viešo paskelbimo aplinkybės analogiškos – kasacinis teismas konstatavo, kad duomenys buvo paskelbti viešai, be kita ko, į teisės aktų informacinę sistemą įkėlus NSGKIšvadą su priedais; NSGK, priėmęs sprendimą išviešinti ir VSD Pažymą, prisiėmė atsakomybę už duomenų patikimumą.
- 22.3. Atsakovas nepagrįstai vadovaujasi išaiškinimais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019 ir netinkamai juos aiškina. VSD pažyma nelaikytina valstybinės institucijos aktu kasacinio teismo išaiškinimų šioje nutartyje prasme, be to, ieškovas neginčija VSD veiklos teisėtumo, o kitų specialių garbės ir gynimo būdų įstatyme nenustatyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-12-403/2021 konstatuotas negalimumas vadovautis pirmiau paminėta nutartimi, nes įstatymas nenustato pareigos NSGK išviešinti tyrimo metu surinktą medžiagą.
- 22.4. Atsakovas neteisingai aiškina administracinių teismų priimtų procesinių sprendimų reikšmę nagrinėjamai bylai. Šią bylą nagrinėję teismai pagrįstai jais nesivadovavo. Administracinėse bylose nebuvo sprendžiama dėl Pažymoje nurodytų teiginių turinio, paskleistų žinių atitikties tikrovei, jų žeminančio pobūdžio.
- 22.5. Atsakovas nepagrįstai nurodo, kad teismai nemotyvavo dėl teisėto ir pagrįsto visuomenės intereso žinoti ginčo teiginius (sprendimo 31 punktą, nutarties 32 punktą). Visuomenę turi pasiekti teisinga informacija.
- 22.6. Pritaikytas tinkamas ieškovo teisių gynimo būdas įpareigojant paneigimo tekstą paskelbti Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje. Reikalauti paneigti galima ta pačia forma ir tokiu pačiu būdu, koku buvo paskleista informacija. VSD Pažyma, kurioje yra ginčo teiginiai, Teisės aktų registre nebuvo skelbiama, ji nėra Seimo Nutarimo sudėtinė dalis (nepatenka į Teisėkūros pagrindų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies apimtį) – Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje Pažyma paskelbta tik kaip įregistruotų NSGK Išvadų bei Seimo Nutarimo projektų priedas. Vadovaujantis Teisėkūros pagrindų įstatymo 5 straipsnio nuostatomis, Seimo teisės aktų informacinėje sistemoje tiek VSD Pažyma, tiek joje paskelbtų tikrovės neatitinkančių bei žeminančių ieškovo garbę ir orumą žinių paneigimas gali būti skelbiami.
23. Kasaciniu skundu trečiasis asmuo prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 10 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimą, ieškovo ieškinį atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 23.1. Teismai pažeidė [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas:
- 23.1.1. Nepagrįstai informacijos pateikimą oficialiame valstybės institucijos dokumente prilygino žinios paskelbimui [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatų prasme. Neįvertinta, kokiomis aplinkybėmis ginčo teiginiai buvo paskelbti. [CK 2.24 straipsnio](#) taikymo išimtis duomenims oficialiuose valstybės institucijų dokumentuose būtina tam, kad būtų užtikrinta šių valstybės institucijų galimybė vykdyti įstatymais joms pavestas funkcijas. VSD Pažymos, kaip oficialaus šios valstybės institucijos dokumento, apimančio ir žvalgybos informaciją, teisėtumas ir pagrįstumas neabejotinai gali būti tikrinamas teisme, tačiau ne taikant [CK 2.24](#) straipsnį, o kitomis teisminės kontrolės formomis.
- 23.1.2. Ieškovo reikalavimai negalėjo būti patenkinti, nes buvo reškiami netinkamam atsakovui (ne VSD Pažymos autoriui) pagal [CK 2.24](#) straipsnį. Susidarė situacija, kai visi VSD veiksmai renkant informaciją, ją apdorojant, parengiant bei pateikiant NSGK, išslaptinant VSD Pažymą buvo pripažinti teisėtais įsiteisėjusiais administracinių teismų sprendimais, VSD dokumentas nuginčytas tačiau pritaikius specialų teisių gynimo būdą (paneigimą) atsakovas yra įpareigotas paneigti ne savo, o kitos institucijos parengtame, galiojančiame oficialiame dokumente esančią informaciją.
- 23.1.3. Teismai ieškovo teises apgynė netinkamu būdu, t. y. įpareigojo atsakovą paskelbti paneigimą, be to, netinkama forma – per Lietuvos Respublikos teisės aktų registrą, net nesiaiškinę, ar tai teoriškai gali būti įvykdoma. VSD pažymos teiginių paneigimo tekstas negali būti skelbiamas Teisės aktų registre, nes tokios informacijos paskelbimo galimybės nenustato Teisėkūros pagrindų įstatymas.
- 23.2. Kasacinio teismo praktika dėl [CK 2.24 straipsnio](#) taikymo, kai duomenys yra paskelbti oficialiame valstybės institucijos dokumente, nevienoda (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimą Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7(1) straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“; 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254-1075/2019](#), 2021 m. vasario 24 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#)).
- 23.3. Teismai pažeidė įrodinėjimą, įrodymų tyrimą ir vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas ([CPK](#) 14, 183, 185 straipsniai). Nagrinėdamas šią bylą trečią kartą, pirmosios instancijos teismas nepridėjo medžiagos, kuri šalių buvo pateikta į bylą ją nagrinėjant pirmus du kartus, nepagrįstai, pažeisdamas proceso teisės normas, informavęs apie tai, tyrė ir vertino tik iš naujo pateiktus įrodymus. Teismai akcentavo, kad byloje neįrodyta, jog ginčo teiginiuose esanti informacija atitinka tikrovę, tačiau įrodinėjimo našta priskirta ne dokumento autoriui, o atsakovui, be to, VSD siekiant vykdyti nepagrįstą pareigą įrodinėti operatyvinės informacijos atitikti

tikrovei, kurio veiksmų teisėtumas jau įvertintas administracinių teismų, pateiktas prašymas teismui susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia žvalgybos informacija, pagal kurią parengta Pažyma ir kuri patvirtina ginčo teiginių atitiktį tikrovei, atmetas.

24. Ieškovas atsiliepimu į trečiojo asmens kasacinį skundą prašo jį atmesti, skundžiamus teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 24.1. Trečiasis asmuo neteisingai aiškina administracinių teismų procesinių sprendimų reikšmę nagrinėjamai bylai. Šią civilinę bylą nagrinėję teismai pagrįstai jais nesivadovavo. Administracinėse bylose nespręsta dėl Pažymoje nurodytų teiginių turinio, paskleistų žinių atitikties tikrovei, jų žeminančio pobūdžio.
- 24.2. Trečiasis asmuo nepagrįstai teigia, kad VSD Pažymoje nurodyta informacija negali būti vertinama taikant [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatas, nepagrįstai tokiai pozicijai pagrįsti remiasi 1998 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimo Nr. 1 16 punktu, neteisingai jį interpretuoja, nepagrįstai VSD laisvos formos Pažymą prilygina nutarime nurodytiems procesiniams sprendimams, nes specialios VSD Pažymoje pateiktų duomenų apskundimo tvarkos teisės aktai nenustato. Duomenys tokiam dokumente gali būti ginčijami civilinio proceso tvarka, remiantis [CK 2.24 straipsniu](#).
- 24.3. Trečiasis asmuo klaidingai nurodo, kad Pažyma buvo paskelbta Teisės aktų registre. Ji paskelbta Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje ir nėra Seimo Nutarimo sudėtinė dalis.
- 24.4. Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje paneigimas gali būti skelbiamas (Teisėkūros pagrindų įstatymo 5 straipsnis).
- 24.5. Teismai pagrįstai vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-12-403/2021 pateiktais išaiškinimais.
- 24.6. Ieškinys pareikštas tinkamam atsakovui – Seimui, kuris atsakingas už teiginių paskleidimą su NSGK Išvados rengimu ir priėmimu nesusijusiems asmenims bei šių teiginių patikimumą.
- 24.7. Argumentai dėl netinkamo ieškovo teisių gynimo būdo, negalimumo paskelbti paneigimo Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje nepagrįsti.
- 24.8. Trečiasis asmuo konkrečiai neįvardija, kokių įrodymų ir dokumentų, turinčių įtakos teisingam bylos išnagrinėjimui, teismas neįrodė ir neįvertino priimdamas sprendimą. Šalys turėjo galimybę pasisakyti dėl bylos nagrinėjimo metu jau buvusių pateiktų dokumentų ar pateikti naujus dokumentus ir ja naudotis. Visi su byla susiję dokumentai, įrodymai buvo pateikti ir vertinti [CPK](#) nustatyta tvarka. Pažymėtina, kad šio klausimo trečiasis asmuo apeliaciniame skunde nekėlė.
- 24.9. Dėl valstybės paslaptį sudarančios informacijos kasacinis teismas yra pateikęs išaiškinimus 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), pagal šiuos išaiškinimus teismas, gavęs prašymą išreikalauti tokius įrodymus dėl to, kad šalis negali jų gauti, *ex officio* (pagal pareigas) kreipėsi į įslaptintos informacijos rengėją ir gavęs patvirtinimą, kad valstybės ar tarnybos paslaptį sudarantys duomenys nėra išslaptinti, taip pat kai nėra galimybės juos išslaptinti, atsisako tenkinti prašymą dėl jų išreikalavimo ([CPK 177 straipsnio](#) 4 dalis).

Išplėstinė teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl reikšmingų faktų, nustatytinų garbės ir orumo bylose

25. Nagrinėjamos bylos atveju ieškovas savo reikalavimus grindė [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatomis. Nurodyto straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad teisė į garbę ir orumą suprantama kaip asmens teisė reikalauti, jog viešojo nuomonė apie jį būtų formuojama žinių, atitinkančių tikruosius jo poelgius, pagrindu ir moralinis vertinimas atitiktų tai, kaip jis tikrovėje vykdo įstatymų, bendražmogiškos moralės normų reikalavimus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 8 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-197-421/2022](#) 31 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
27. Kasacinio teismo konstatuota, kad kai asmuo, įgyvendindamas savo teisę skleisti informaciją, pažeidžia teisės normų nustatytus reikalavimus ir kito asmens teises ir teisėtus interesus, jam taikoma teisinė atsakomybė (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-141-690/2016](#) 21 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
28. Garbė ir orumas pagal [CK 2.24](#) straipsnį ginami nustatius tokių faktų visetą: pirma, žinių paskleidimo faktą, antra, faktą, kad žinios yra apie ieškovo, trečia, faktą, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės, ir, ketvirta, faktą, kad žinios žemina asmens garbę ir orumą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254-1075/2019](#) 32 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
29. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia [CPK 353 straipsnis](#). Pagal šio straipsnio pirmąją dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskustus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021, 19 punktas).

Šioje byloje kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniuose skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai – dėl netinkamai aiškintų [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatų, įrodinėjama, kad VSD Pažymoje buvo pateikta nuomonė, o ne žinia, taip pat teigiama, jog buvo pažeistos įrodinėjimo taisyklės byloje, dėl to byla teismų buvo išnagrinėta netinkamai.

Dėl žinių paskleidimo fakto ir pripažinimo, kad paskelbti duomenys yra apie ieškovą

30. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kiekvienu atveju, nustatydamas, ar buvo žinių (faktų ir duomenų) paskleidimo faktas, teismas turi išsiaiškinti, ar ši informacija tapo žinoma trečiajam asmeniui. Sąvoka „paskleidimas“ apima konkrečių duomenų perdavimą bet kokiomis priemonėmis (žodžiu, raštu, laišku, įsakymu ir pan.), per visuomenės informavimo priemones, elektroniniu paštu, internetu ir pan. bent vienam asmeniui, išskyrus tą, apie kurį tie duomenys skleidžiami. Duomenys laikomi paskleistais, kai juos, be asmens, apie kurį jie paskleisti, sužino dar bent vienas pašalinis asmuo. Šios taisyklės šimtis taikoma tik dėl asmens garbės ir orumą žeminančių, tikrovės neatitinkančių žinių perdavimo pareigūnams dėl jų tarnybinių pareigų, reglamentuotų teisės aktais, vykdymo, jei ši informacija pareigūnų nėra pranešama tretiesiems asmenims (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 15 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018 31 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką, 36 punktą).
31. Šią bylą nagrinėję teismai nustatė, kad Seimo 2017 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. XIII-691 NSGK laikinosios tyrimo komisijos teisėmis buvo pavesta atlikti parlamentinį tyrimą dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms priimančioms sprendimus ir galimai neteisėtoms įtakos valstybės politikams ir politiniams procesams. NSGK, atlikdamas parlamentinį tyrimą, rinko duomenis iš įvairių šaltinių, institucijų, tarp jų – ir iš VSD, vykdydamas 2018 m. vasario 28 d. NSGK paklausimą pagal jame suformuluotus klausimus, parengė 2018 m. kovo 9 d. pažymą Nr. 19-286 „Dėl informacijos pateikimo“, išimtinai adresuodamas ją NSGK įstatymo nustatytiems tikslams įgyvendinti. Pažymoje nurodyta, kad informacija buvo gauta VSD tyrimų metu, vykdančiam kriminalinę žvalgybą. NSGK gautos informacijos pagrindu parengė Išvadą, šiai buvo pritarta 2018 m. gegužės 30 d. uždareame komiteto posėdyje. 2018 m. gegužės 30 d. NSGK kolegialiai priėmė sprendimą išviešinti Išvadą ir susijusius dokumentus. 2018 m. birželio 1 d. Pažyma įteisės aktų informacinę sistemą buvo įkelta kaip vienas iš Seimo Nutarimo ir NSGK Išvados (kuriai siūloma pritarti Seimo Nutarimu) projekto priedų pridėta skiltyje „Susijusi informacija“ – „Priedai“ (pdf formatu) greta kitų 32 dokumentų). Seimas 2018 m. birželio 5 d. priėmė Nutarimą, kuriuo pritartė NSGK atlikto parlamentinio tyrimo Išvada, esančiai Nutarimo priedu.
32. Pareikštu ieškiniu ieškovas prašo pripažinti neatitinkančiais tikrovės bei žeminančiais garbę ir orumą duomenis apie jį, paskleistus ne Seimo 2018 m. birželio 5 d. Nutarime, kaip teisės akte, taip pat ne NSGK Išvadoje, kuri buvo patvirtinta Nutarimu, o kitame dokumente – VSD Pažymoje (Nutarimo ir Išvados projektų priede).
33. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad atsakovas, paskelbdamas Pažymą teisės aktų informacinėje sistemoje, laikytinas paskleidusiu duomenis [CK 2.24 straipsnio](#) prasme. Apelacinės instancijos teismas pritartė šiai išvadai. Skundžiamoje nutartyje teismas pažymėjo, kad nors pirmosios instancijos teismas ir nurodė, jog pakartotinai nenustato informacijos paskleidimo fakto, laikydamas jį nustatytu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), šis procesinis netikslumas iš esmės nereiškia esminio proceso pažeidimo. Kasacinio teismo išaiškinimais kaip teismo precedentu teismas, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, galėjo remtis, be to, teismas sprendime iš esmės vertino žinių paskleidimo faktą, nes citavo minėtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, ją pritaikė nagrinėjamoje byloje esančioms aplinkybėms, nurodė argumentus, kodėl taiko atitinkamus kasacinio teismo išaiškinimus ir padarytas išvadas nagrinėjamoje byloje.
34. Kasaciniame skunde atsakovas argumentuoja, kad teismai netinkamai aiškino ir taikė [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas, nepagrįstai atsakovo, kaip valstybės institucijos, kurios veiklą reglamentuoja įstatymai, privalomos pareigos pagal teisės aktus vykdymą – teisės akto projekto, o vėliau ir teisės akto lydimą dokumento (Seimo Nutarimo ir jo priedo) teisės aktų nustatyta tvarka paskelbiną Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje (teisėtą atsakovo veiksmą) – laikė teisės pažeidimu (deliktu), t. y. ginčo teiginių neteisėtumą paskleidimu (paviešinimu) [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatų prasme. Atsakovo teigimu, ginčo teiginių paviešinimo teisėtumo faktas konstatuotas administracinių teismų.
35. Spręsdama dėl šių argumentų pagrįstumo, išplėstinė teisėjų kolegija visų pirma pažymi, kad, kaip teisingai nurodyta ieškovo atsiliepime į kasacinį skundą, pagal [CK 2.24 straipsnio](#) nuostatas, kasacinio teismo formuojamą praktiką ieškovas turi pareigą įrodyti tik patį duomenų paskleidimo faktą, o ne paskleidimo, paviešinimo neteisėtumo faktą. VSD Pažymos paskelbimo Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje teisėtumas nagrinėjamoje byloje neginčytas.
36. Taip pat atmestinas kaip teisiskai nepagrįstas atsakovo argumentas, kad ginčo teiginių paviešinimo teisėtumo faktas konstatuotas administracinių teismų. Vilniaus apygardos administracinio teismo byloje [Nr. I-375-484/2019](#) ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje [Nr. A-749-556/2021](#) pareiškėjas (šios bylos ieškovas) reikė reikalavimą pripažinti neteisėtai VSD veiksmus renkant, tvarkant ir pateikiant – paskleidžiant Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui pateiktoje 2018 m. kovo 9 d. Pažymoje informaciją – duomenis, vertinimus bei išvadas apie pareiškėją ir priteisti pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos VSD, neturtinės žalos atlyginimą. Pareiškėjas teigė, kad Pažymoje nurodytus duomenis apie jį VSD rinko, tvarkė ir pateikė NSGK, pažeisdamas Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento įstatymą, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymą, Žvalgybos įstatymo nuostatas. VSD, pateikdamas Komitetui Pažymoje nurodytus duomenis apie pareiškėją ir jo politinę veiklą, pažeidė Operatyvinės veiklos įstatymo reikalavimą užtikrinti, kad visa operatyvinės veiklos metu gaunama informacija būtų naudojama pagal paskirtį, laikantis reikalavimo saugoti asmens teises ir teisėtus interesus, naudoti informaciją tik tais tikslais, kuriems ji buvo renkama, taip pat Žvalgybos įstatymo reikalavimus laikytis sąvalaikiškumo, objektyvumo, aiškumo bei politinio neutralumo principų.
37. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad administraciniai teismai nevertino aplinkybių, susijusių su Pažymos paskelbimu Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje, kaip vienos iš sąlygų taikant garbės ir orumo gynimą [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu, nes tai nepateko į bylos nagrinėjimo apimtį. Administraciniai teismai sprendė tik dėl VSD (ne Seimo) veiksmų teisėtumo procesiniu atitikties teisės aktams aspektu, konstatavo, kad VSD veiksmuose nėra prieštaravimo teisiniam reguliavimui – kiek tai liečia teisę rinkti, tirti bei pateikti NSGK jo reikalaujamą informaciją (Pažymos surašymas, analizė, pateikimas NSGK). Dėl Pažymoje esančios informacijos paviešinimo teisėtumo, priešingai nei nurodo atsakovas, taip pat dėl informacijos turinio bei kitų nagrinėjamių civilinei bylai išnagrinėti teisiskai reikšmingų aplinkybių Vilniaus apygardos administracinis teismas 2019 m. gruodžio 9 d. sprendime, kuriuo pareiškėjo skundas buvo atmestas, ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2021 m. balandžio 7 d. nutartyje, kuria pirmosios instancijos teismo sprendimas paliktas nepakeistas, nepasisakė. Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartyje konstatuota, jog: NSGK 2018 m. balandžio 25 d. raštu kreipėsi į VSD su prašymu teisės aktų nustatyta tvarka išslaptinti NSGK 2018 m. kovo 9 d. Pažymoje pateiktą išslaptintą informaciją; VSD 2018 m. balandžio 25 d. prašymą tenkino ir 2018 m. gegužės 9 d., NSGK 2018 m. kovo 9 d. Pažymoje pateiktą išslaptintą informaciją išslaptino; po informacijos išslaptinimo ir pateikimo NSGK tolimesniuose procesuose VSD nebedalyvavo; NSGK patvirtino atlikto parlamentinio tyrimo Išvadą, kuriai pritartė Seimas 2018 m. birželio 5 d. Nutarimu kartu su išslaptintos medžiagos (Pažymos) turiniu, kuris tapo prieinamas ir visuomenei.

38. Taigi administracinių teismų procesinių sprendimų turinys nesuponuoja pagrindo laikyti pagrįstu atsakovo kasaciniame skunde nurodomą teiginį (žr. šios nutarties 21.4.2 punktą), kad šią bylą nagrinėję teismai pažeidė [CPK 182 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto nuostatas, nes nepagrįstai nelaikė prejudiciniu faktu administracinių teismų konstatuotos aplinkybės, jog VSD veiksmai renkant, tvarkant, pateikiant ir išslaptinant informaciją (ginčo faktus) buvo teisėti. Nesutiktina su atsakovo pozicija, kad, administraciniams teismams konstatavus informacijos Pažymoje išslaptinimo ir jos pateikimo NSGK teisėtumą, laikytina, jog kartu konstatuotas ir ginčo teiginių paskelbimo Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje teisėtumas. Administracinių teismų padarytos išvados negali būti interpretuojamos plečiamai, be to, tokiais aspektais, kurie net nebuvo nagrinėjami administracine tvarka, o civiline tvarka nagrinėjant šią bylą, minėta, jie nėra aktualūs (teisėtumo aspektas nenustatinėtinas, svarbus pats teiginių paviešinimo faktas).
39. Dėl [CPK 182 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto nuostatų pažeidimo atsakovas argumentuoja ir tuo aspektu, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), kiek jie susiję su Pažymos paviešimu, o apeliacinės instancijos teismas šio pažeidimo neištaisė, neįvertino jo teisinės reikšmės sprendimo priėmimui, apsiribojo deklaratyviais paaiškinimais, kad nepaneigta galimybė kaip teismo precedentu remtis atitinkamais kasacinio teismo išaiškinimais dėl tam tikrų identišκών faktinių aplinkybių vertinimo bei joms taikytinų teisės normų.
40. [CPK 182 straipsnio](#) 2 punkte nustatyta, kad nereikia įrodinėti aplinkybių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teises pasekmes ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (prejudiciniai faktai).
41. Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad teismo sprendimo prejudicinė galia reiškia, jog įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytų faktų ir teisių santykių šalys, kiti dalyvaujantys byloje asmenys ir jų teisių perėmėjai negali ginčyti kitose bylose ([CPK 279 straipsnio](#) 4 dalis). Kasacinio teismo praktikoje aiškinant nurodytas proceso teisės normas suformuluotos tokios esminės nuostatos: prejudiciniai faktai laikytinos kitoje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytos aplinkybės; prejudicinių faktų galią tokios aplinkybės turi tik tuo atveju, kai abiejose bylose bet kokių procesinių statusų dalyvauja tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvavusiems byloje asmenims; pirmesnėje civilinėje byloje nustatyti faktai pripažintini prejudiciniais tik tada, kai jie toje byloje buvo įrodinėjimo dalykas ar bent jo dalis, svarbu, kad įrodinėjamas faktas būtų reikšmingas abiejose bylose (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-13-1075/2023](#) 44 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
42. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad skundžiamoje nutartyje teismas išsamiai pasisakė dėl civilinės bylos [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) ir nagrinėjamos bylos panašumų ir skirtumų (žr. skundžiamos nutarties 19 punktą). Apeliacinės instancijos teismas nusprendė (žr. 20 punktą), kad sutiktina su teiginiu, jog nėra pagrindo remtis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje konstatuotomis aplinkybėmis bei išvadomis kaip prejudiciniais faktais nagrinėjamoje byloje [CPK 182 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto ar 279 straipsnio 4 dalies prasme, tačiau tai nepaneigia galimybės remtis atitinkamais kasacinio teismo pateiktais išaiškinimais dėl tam tikrų identišκών faktinių aplinkybių vertinimo bei joms taikytinų teisės normų, kaip teismo precedentu.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#), kurioje sprendta dėl civilinės atsakomybės taikymo už asmens garbės ir orumo pažeidimą, buvo vertinami, nors toje pačioje Pažymoje (kuri 2018 m. birželio 1 d. įkelta į Seimo elektroninę teisės aktų informacinę sistemą kaip vienas iš Nutarimo ir Išvados projekto priedų) pateikti, tačiau skirtingi teiginiai apie skirtingus fizinius asmenis. Kasacinis teismas, 2021 m. vasario 24 d. nutartyje pasisakydamas dėl vienos iš sąlygų asmens garbei ir orumui ginti taikant [CK 2.24 straipsnį](#) – duomenų paskleidimo fakto – buvimo, konstatavo, kad ginčijami duomenys apie ieškovą, buvę VSD Pažymoje, skirtose NSGK parlamentiniam tyrimui atlikti, buvo paskelbti viešai, t. y.: 1) viešo informavimo priemonėse nutekinus VSD Pažymoje buvusią informaciją; 2) į teisės aktų informacinę sistemą įkėlus NSGK išvadą su priedais, t. y. ir VSD Pažymą, visuomenė buvo supažindinta ne tik su NSGK darbo rezultatu – parlamentinio tyrimo Išvada, bet ir visais kitais duomenimis, kurie yra ne NSGK darbo rezultatas, o tik informacijos šaltinis.
44. Minėta, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje laikėsi pozicijos, jog nėra pagrindo remtis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje konstatuotomis aplinkybėmis bei išvadomis kaip prejudiciniais faktais nagrinėjamoje byloje, tačiau tai nepaneigia galimybės remtis atitinkamais kasacinio teismo pateiktais išaiškinimais kaip teismo precedentu.
45. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl teismo precedento ir prejudicinių faktų santykio, yra išaiškinęs, kad teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, t. y. precedentas kaip teisės aiškinimo taisyklė taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktinės aplinkybės ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas. Fakto prejudicialumui nėra keliami reikalavimai, kad jis būtų nustatytas ar įmanoma būtų jį nustatyti arba taikyti tik analogiškose ar panašių aplinkybių byloje. Fakto prejudicijos paskirtis – išvengti pakartotinio aplinkybės nustatinėjimo teisme, kai ji teismo jau buvo nustatyta kitoje byloje tarp tų pačių asmenų. O precedento kaip teisės aiškinimo taisyklės taikymo tikslas – iš esmės panašiose ar vienodose faktinėse situacijose taikyti tas pačias teises nuostatas, užtikrinant, kad analogiškos faktinės situacijos pagal įstatymus būtų įvertintos, kvalifikuotos ir išspręstos vienodai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-582/2012](#)).
46. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nors nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo visais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) pateiktais išaiškinimais remtis kaip precedentu, tačiau tiek, kiek tai susiję su Pažymos įkėlimu į Seimo elektroninę teisės aktų informacinę sistemą vertinimu [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatų prasme, sprendžiant dėl duomenų paskleidimo fakto konstatavimo, teismai turėjo diskreciją remtis ir tai išsamiai motyvavo.
47. Atsakovas teismų išvados dėl duomenų paskleidimo fakto įrodymo kitais, nei pirmiau aptarti ir pripažinti teisiskai nepagrįstais, argumentais nekvestionuoja, todėl išplėstinė teisėjų kolegija dėl paskleidimo įrodymo plačiau nepasisako.
48. Nors trečiasis asmuo VSD kasaciniame skunde nurodo, kad teismai pažeidė [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas, nes, be kita ko, neįvertino, kokiomis aplinkybėmis ginčo teiginiai buvo paskleisti, išplėstinė teisėjų kolegija nurodo, kad nėra pagrindo tokius teiginius laikyti pagrįstais. Teismai procesiniuose sprendimuose išsamiai aptarė aplinkybes (kurios nurodytos ir šios nutarties 31, 32 punktuose), reikšmingas duomenų paskleidimo faktui nustatyti.
49. Byloje nėra ginčo, kad VSD Pažymoje, kuri buvo išslaptinta ir NSGK sprendimu išviešinta, yra skelbiami duomenys ir apie ieškovą, todėl išplėstinė teisėjų kolegija plačiau šiuo klausimu nepasisako.

Dėl [CK 2.24 straipsnyje](#) įtvirtinto teisių gynimo būdo taikymo ypatumų, kai informacija, kurios paneigimo siekiama, nurodyta oficialiame valstybės institucijos dokumente

50. Vienas iš pagrindinių kasaciniuose skunduose keliamų teisės klausimų nagrinėjamoje byloje – ar ieškovas turi teisę reikalausti teismo tvarka ([CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu) paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, kai (a) tie duomenys yra užfiksuoti valstybės institucijos oficialiame dokumente – Pažymoje, (b) nurodytą Pažymą įtraukus į Seimo Nutarimo ir Išvados priedų sąrašą ir kartu su Seimo Nutarimu ją išviešinus specialioje Seimo kanceliarijos valdomoje ir tvarkomoje elektroninėje teisės aktų informacinėje

sistemoje.

51. Nagrinėjamoje byloje Pažymą, kurioje nurodyti prašomi ieškovo paneigti duomenys, sukūrė VSD. Paprastai atsakomybė [CK 2.24](#) pagrindu taikoma asmeniui, paskleidusiam tikrovės neatitinkančius duomenis, tačiau tuo atveju, kai duomenys yra nurodyti oficialiame dokumente, jų atitiktis tikrovei patikra ir galimas paneigimo būdas pasižymi tam tikrais ypatumais.
52. Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 2 straipsnį Valstybės saugumo departamentas yra vienas iš nacionalinio saugumo užtikrinimo subjektų. Pagal tuo pačiu įstatymu (priedėlis) nustatytą Nacionalinio saugumo pagrindų 20 skyrių Valstybės saugumo departamentas yra Seimui ir Respublikos Prezidentui atskaitinga institucija, kurios paskirtis – apsaugoti nuo pasikėsinimų valstybę, jos suverenitetą ir konstitucinę santvarką. Valstybės saugumo departamento tikslas – stiprinti Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą renkant informaciją apie rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, pateikiant ją nacionalinių saugumą užtikrinančioms institucijoms ir šalinant šiuos rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes. Valstybės saugumo departamentas teikia žvalgybos, kontržvalgybos ir kitą nacionaliniam saugumui reikšmingą informaciją, išvadas ir rekomendacijas Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, o prireikus ir kitoms valstybės institucijoms. Informaciją, kuri nėra valstybės paslaptis, Valstybės saugumo departamentas teikia ir visuomenei.
53. Žvalgybos įstatyme (redakcija, galiojusi nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2018 m. liepos 1 d.) nustatyti specialieji žvalgybos institucijų veiklos principai, tarp jų – objektyvumo, įtvirtinantis, kad žvalgybos informacija turi būti neiškraipyta ir nešališka; aiškumo – nustatantis, kad žvalgybos informacija turi būti pateikiama taip, jog negalima būtų jos suvokti dviprasmiškai ir kitaip (4 straipsnio 3 dalies 4, 5 punktai). Žvalgybos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinta žvalgybos institucijų pareiga teikti Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą užtikrinančioms valstybės institucijoms žvalgybos informaciją, reikalingą jų funkcijoms atlikti. Žvalgybos informacija teikiama oficialiu dokumentu (Žvalgybos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis). Žvalgybos įstatymo 18 straipsnio 2, 3 dalyse įtvirtinti žvalgybos informacijos gavėjai – institucijos, kurioms teikiama žvalgybos informacija, t. y. įstatyme nustatytais atvejais Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms, teisės saugos institucijoms, žvalgybos institucijų kontrolę vykdančioms institucijoms ir kt.
54. Remdamasis nurodytomis teisės normomis trečiasis asmuo VSD atlieka Žvalgybos įstatyme nustatytas funkcijas – pagal kompetenciją renka ir teikia surinktą informaciją Žvalgybos įstatyme nurodytoms valstybės institucijoms įstatyme nustatytais atvejais. Žvalgybos įstatyme yra taip pat įtvirtinti reikalavimai žvalgybos institucijoms, šioms vykdančioms įstatyme nustatytas funkcijas, šių institucijų veiklos kontrolė ir asmenų atsakomybė už tokios informacijos neteisėtą paskleidimą ar panaudojimą.
55. Žvalgybos įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad žvalgybos institucijų veiklos metu surinkta žvalgybos informacija turi būti tvarkoma taip, kad nebūtų neteisėtai ar nepagrįstai atskleisti žvalgybos informacijos šaltiniai, pažeistos su žvalgybos institucijomis bendradarbiaujančių asmenų teisės ar teisėti jų interesai. Žvalgybos institucijos žvalgybos informaciją naudoja tik joms pavestiems uždaviniams įgyvendinti ir tik tiems tikslams, kuriems ji buvo renkama (Žvalgybos įstatymo 17 straipsnio 1 dalis). Žvalgybos įstatymo 17 straipsnio 6 dalis nustato, kad asmenys, neteisėtai atskleidę žvalgybos informaciją ar panaudoję šią informaciją kitiems tikslams, negu nustato šis įstatymas, atsako teisės aktų nustatyta tvarka.
56. Pažymėtina, kad žvalgybos institucijų, tarp jų ir VSD, veikla yra grindžiama bendraisiais ir specialiaisiais principais (Žvalgybos įstatymo 4 straipsnis). Žvalgybos institucijų veikla yra vykdoma laikantis šių bendrųjų teisinių principų: 1) teisėtumo; 2) pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms; 3) visuomenės ir valstybės intereso viršenybės; 4) atskaitomybės valstybės aukščiausiosioms vadovaujančioms institucijoms, kurios vadovauja nacionalinio saugumo užtikrinimui. Specialieji žvalgybos institucijų veiklos principai: 1) politinio neutralumo – žvalgybos institucijos ir žvalgybos pareigūnai negali jiems suteiktų įgaliojimų panaudoti taip, kad savo aktyviais ar pasyviais veiksmais savavališkai įsiterptų į valstybėje vykstančius demokratinius procesus, dalyvaudami priimančios politinius sprendimus; 2) veiklos metodų neskelbtinumo – žvalgybos institucijų veiklos metodai yra nevieši ir jie negali būti atskleidžiami asmenims, nevykdantiems žvalgybos ir kontržvalgybos arba šios veiklos kontrolės ar koordinavimo; 3) savalaikiškumo – žvalgybos informacija nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms turi būti pateikiama per protingą terminą; 4) objektyvumo – žvalgybos informacija turi būti neiškraipyta ir nešališka; 5) aiškumo – žvalgybos informacija turi būti pateikiama taip, kad negalima būtų jos suvokti dviprasmiškai ir kitaip.
57. VSD kaip žvalgybos institucijos veiklos sritys, teisės ir pareigos apibrėžtos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, Žvalgybos įstatyme, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme ir kituose teisės aktuose. Iš nurodytų teisės aktų nuostatų darytina išvada, kad VSD kompetencija aiškiai apibrėžta nurodytais teisės aktais. Tai atitinka ir specialiojo teismo sampratą – viešieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams ([CK 2.74 straipsnio 2 dalis](#)).
58. Valstybės institucijos, pareigūnai jokiomis aplinkybėmis negali veikti *ultra vires* (viršijant įgaliojimus), neteisėtai veiksmis pažeisti žmogaus teisių ir laisvių. Antraip būtų griauamas žmonių pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais ir teise, tarptų teisinis nihilizmas. Toleruojant valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtus veiksmus, kuriais pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, neužkertus jiems kelio atsirastų didžiulis socialinis disbalansas, būtų pažeista pamatinė pusiausvyra, kai žmogus iš esmės neturi priemonių, galimybių pasipriešinti valstybės – galingo mechanizmo – savivalei ir, paliktas be veiksmingos institucionalizuotos pagalbos, yra gniuždomas visa valstybės mechanizmo jėga (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas).
59. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių gynimą nuo kitų asmenų neteisėtų kėsinių, bet ir jokių būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai (Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimai).
60. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, VSD kaip žvalgybos institucijai taikomi instituciniai veiklos tikslai ir uždaviniai bei jos veikloje taikomi bendrieji ir specialieji principai lemia ir tam tikrus ypatumus sprendžiant dėl galimos atsakomybės už oficialiu dokumentu paskleistų duomenų neatitiktį tikrovei ir jų paskleidimą. Bendrosios kompetencijos teismų kontrolė šioje srityje nagrinėjant asmenų ieškinius civilinio proceso tvarka dėl duomenų, nurodytų oficialiame žvalgybos institucijos dokumente, galimai žeminančių asmenų garbę ir orumą ir neatitinkančių tikrovės paneigimo, vertintina kaip ribota.
61. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas kai kuriais atvejais yra įtvirtinęs imunitetą už galimai tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimą, vertinamą [CK 2.24 straipsnio](#) kontekste. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalies 1 punkte yra įtvirtintas vienas viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų netaikomos redakcinės atsakomybės atveju, t. y. jie neatsako už tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimą, jeigu jie nurodė informacijos šaltinį ir informacija buvo pateikta valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, politinių partijų, profesinių sąjungų ir asociacijų ar kitų asmenų oficialiuose ar viešai paskelbtuose dokumentuose (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 37 dalis). Pažymėtina ir tai, kad [CK 2.24 straipsnio 9](#) dalyje įtvirtintas absoliutus imunitetas teismo proceso dalyviams už teismo posėdžio metu pasakytas kalbas bei teismo dokumentuose paskelbtus duomenis. Šios specialiosios taisyklės (išimtys) negali būti aiškinamos plečiamai. Nagrinėjamu atveju nei viename iš įstatymų toks imunitetas valstybės ar savivaldybės valdymo institucijoms, duomenis nurodžiusioms oficialiuose ar viešai paskelbtuose dokumentuose, neįtvirtintas. Prerogatyva įtvirtinti institucinį imunitetą už tikrovės neatitinkančios informacijos paskleidimą priklauso įstatymų leidėjui.
62. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad tokie duomenys, kai valstybės ar savivaldybės institucija vykdydama savo funkcijas atlieka atitinkamų faktų vertinimą ir jo pagrindu daro išvadas, neatitinka [CK 2.24 straipsnio](#) taikymo sąlygų. Todėl asmens neturtinės teisės ir interesai tokiu atveju negali būti ginami [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu ir negali būti taikomi šiame straipsnyje nustatyti teisių gynimo būdai. Tačiau tai nereiškia, kad asmens neturtinės teisės ir interesai negali būti ginami kitais įstatymų nustatytais teisių gynimo būdais. Pavyzdžiui, esant abejonėms dėl valstybės ar savivaldybės institucijos akto teisėtumo, gali būti kreipiamasi į teismą dėl valstybės ar savivaldybių institucijų arba pareigūnų aktų, prieštaraujančių įstatymams, pripažinimo negaliojančiais ([CK 1.138 straipsnio 7](#) punktą). Šis teisių gynimo būdas ginant neturtines teises

ir interesus savo poveikiu ginamoms neturtinėms teisėms ir interesams yra artimas teisių gynimo būdai, nurodytam [CK 2.24 straipsnio](#) 2 dalyje, – paneigimo paskelbimui. Be to, asmuo turi teisę ginti savo neturtines teises ir interesus kreipdamasis į teismą ir reikalaujamas atlyginti žalą, atsiradusią dėl neteisėtų aktų, [CK 6.271 straipsnio](#) pagrindu ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254-1075/2019](#), 44 punktas).

63. Vis dėlto, įvertinus nagrinėjamoje byloje susiklosčiusios situacijos specifiškumą, pripažintina, kad tam tikrais atvejais, kai kiti teisių gynimo būdai neefektyvūs, gali būti sprendžiama ir dėl [CK 2.24 straipsnio](#) įtvirtinto teisės gynimo būdo taikymo. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjant bylas pagal asmenų ieškinius dėl garbės ir orumo gynimo, kai duomenys, nurodyti oficialiame dokumente, gauti vykdant žvalgybinę veiklą, pirmiausia turi būti atliekamas vertinimas, ar asmens pažeistos teisės negali būti apgintos reikšiant ieškinį dėl valstybės civilinės atsakomybės [CK 6.271 straipsnio](#) pagrindu. Tik pripažinus, kad toks teisės gynimo būdas yra neefektyvus, gali būti vertinama galimybė pažeistos teisės ginti [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu. Tokiu atveju turi būti įvertinta ir ar teisės gynimo būdo, nustatyto [CK 2.24 straipsnio](#), taikymas nepadarys neigiamos įtakos žvalgybos institucijų vykdomai veiklai, įvertinus specialius tokio pobūdžio institucijoms pavestus uždavinius ir keliamus veiklos tikslus. Oficialiame tokių institucijų išduotame dokumente esančių duomenų paneigimas galimas tik teismui nustačius, kad tokia institucija veikė viršydama savo kompetenciją arba į oficialų dokumentą įtraukė neteisėtai gautus, faktais nepagrįstus duomenis. Ypač atkreiptinas dėmesys į [CK 2.24 straipsnio](#) įtvirtinto teisės gynimo būdo taikymo ypatumus įrodinėjimo srityje. [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta prezumpcija, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Teisės viršenybės principo neatitiktų situacija, jei asmenims būtų leista kelti klausimą dėl žvalgybos institucijos oficialiame dokumente nurodytų duomenų atitikties tikrovei [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu, kartu ribojant tokios institucijos galimybę įrodinėti tų duomenų atitiktį tikrovei, nes faktiniai duomenys sudaro valstybės ar tarnybos paslaptį ir tokių įrodymų leistinumas yra ribotas.
64. Pažymėtina ir tai, kad, vertinant galimybę paneigti oficialiame dokumente nurodytus duomenis [CK 2.24 straipsnio](#) nustatyta tvarka, taip pat negalima ignoruoti institucijos, sudariusios tokį dokumentą, kompetencijos, oficialaus dokumento teisinės galios ir tokiu dokumentu sukeltų teisinių padarinių. Tai turi būti vertinama sprendžiant dėl duomenų paneigimo būdo, jei asmeniui yra pripažįstama teisė reikšti ieškinį dėl jų paneigimo [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu pagal šioje nutartyje suformuluotus kasacinio teismo išaiškinimus. Paprastai nustačius, kad duomenys neatitinka tikrovės, ir kitas būtinas atsakomybės taikymo sąlygas garbės ir orumo bylose, tokius duomenis paskleidęs asmuo įpareigojamas paneigti juos tuo pačiu būdu, koku duomenys buvo paskleisti. Tačiau, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, tokia specifinė situacija, kokia yra susiklosčiusi nagrinėjamoje byloje, suponuoja ir specifinius, tik tokio pobūdžio pažeidimui būdingus pažeistos teisės apgynimo būdus. Pirmiausia tokia byla nagrinėjančių teismų turi būti įvertinta, ar pažeista teisė nebus apginta pripažįstant jos pažeidimą teismo sprendimu. Teismas taip pat turi teisę ieškovo prašymu įpareigoti tikrovės neatitinkančius duomenis paskleidusį asmenį savo lėšomis paskelbti informaciją apie priimtą teismo sprendimą, įskaitant viso ar dalies teismo sprendimo paskelbimą visuomenės informavimo priemonėse ar kitokiu būdu. Teismo sprendimas arba informacija apie priimtą teismo sprendimą gali būti paskelbta po teismo sprendimo įsiteisėjimo, jeigu teismas nenustato kitaip. Teismas, įvertinęs byloje susiklosčiusias aplinkybes dėl tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimo būdo, gali nuspręsti ir dėl dokumento, kuriame tokie duomenys nurodyti, pašalinimo iš tinklalapio ar kitų viešai prieinamų šaltinių.
65. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT, Teismas) praktiką teisės kreiptis į teismą efektyvumui užtikrinti būtina, kad asmuo turėtų aiškia, praktinę galimybę ginčyti veiksmą (aktą), apribojantį jo teises (EŽTT 1995 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Bellet prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 23805/94). Kartu EŽTT praktikoje yra nuosekliai pabrėžiama, kad gali būti taikomi įvairūs teisės kreiptis į teismą ribojimai. Šie ribojimai neturi suvaržyti asmens teisės kreiptis į teismą taip, kad būtų pažeista pati tokios teisės esmė. Taikomas ribojimas neatitiks Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalies reikalavimų, jeigu juo nebus siekiama teisėto tikslo ir nebus pagrįsto proporcingumo ryšio tarp taikomų priemonių ir siekiamo tikslo (EŽTT 2015 m. gegužės 21 d. sprendimas byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 53723/13; 2017 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Karakutsya prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 18986/06).
66. EŽTT taip pat yra nurodęs, kad Konvencija garantuoja „praktines ir efektyvias teises, bet ne teorines ir iliuzines“, todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja valstybes kiekvienam asmeniui užtikrinti veiksmingą teisę kreiptis į teismą (EŽTT 1979 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Airey prieš Airiją*, peticijos Nr. 6289/73). Nacionalinėje teisėje įtvirtintas teismo „priemumo“ laipsnis turi būti pakankamas asmens teisei kreiptis į teismą garantuoti, atsižvelgiant į teisės viršenybės principą demokratinėje visuomenėje (EŽTT 1985 m. gegužės 28 d. sprendimas byloje *Ashingdane prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 8225/78). Teisinio ar faktinio pobūdžio šios teisės ribojimai gali būti pripažinti nesuderinamais su Konvencija, jei jie apsunkina pareiškėjo teisės kreiptis į teismą efektyvumą.
67. Apibendrinama nurodytus motyvus dėl pažeistų teisių dėl garbės ir orumo gynimo ypatumų, kai duomenys, kuriuos prašoma paneigti, yra pateikti oficialiame žvalgybos institucijos dokumente, išplėstinė teisėjų kolegija išaiškina, kad tokiose situacijose pažeistų teisių gynimas galimas keliais būdais, be kita ko – reikšiant reikalavimą dėl valstybės civilinės atsakomybės [CK 6.271 straipsnio](#) pagrindu arba ieškinį [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu. Pastarasis pažeistų teisių gynimo būdas vertinamas kaip subsidiarus. Toks subsidiarumas reiškia, kad šis institutas ([CK 2.24 straipsnis](#)) taikomas tik tada, kai civilinių teisių negalima apginti kitais – taikant valstybės civilinę atsakomybę [CK 6.271 straipsnio](#) pagrindu – gynimo būdais arba jos apginamos nevisiškai. Tokiu atveju papildomai turi būti patikrinta, ar teisės gynimo būdo, nustatyto [CK 2.24 straipsnio](#), taikymas nepadarys neigiamos įtakos žvalgybos institucijų vykdomai veiklai, įvertinus specialius tokio pobūdžio institucijoms pavestus uždavinius ir keliamus veiklos tikslus. Tokio pobūdžio pažeistų teisių gynimas negali užkirsti kelio žvalgybos institucijoms veikti pagal įstatymais joms suteiktą kompetenciją.

Dėl paskleistų duomenų kvalifikavimo kaip žinios ar nuomonės ir galimo jų žeminančio pobūdžio

68. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl VSD Pažymoje esančių duomenų apie ieškovą pobūdžio vertinimo. Ieškovas teigia, kad VSD paskleidė apie jį tikrovės neatitinkančią žinią, o atsakovė teigia, kad VSD pateikė vertinimą, nuomonę, turinčią pakankamą faktinį pagrindą, bet ne konstatuojamojo pobūdžio teiginius apie ieškovą.
69. Vertinant, ar paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, turi būti nustatyta, kokio pobūdžio duomenys buvo paskleisti apie ieškovą, nes pagal kasacinio teismo išaiškinimus nuomonės paskleidimo atvejai nepatenka į [CK 2.24 straipsnio](#) reguliavimo dalyką, todėl nuomonės paskleidimu pažeistos asmens teisės negali būti teismo ginamos [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu ir ši teisės norma joms ginti teisme netaikytina (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 20 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-247-701/2020](#) 44 punktą).
70. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tai, ar konkrečiame teiginyje yra paskelbta žinia, ar išsakyta nuomonė, turi būti sprendžiama vadovaujantis tuo, kad žinia yra informacija apie faktus ir jų duomenis. Faktas – tai tikras, nepramanytas įvykis, dalykas, reiškinys; duomenys – fakto turinį atskleidžianti informacija; žinia – informacija apie faktus ir jų duomenis, t. y. reiškinius, dalykus, savybes, veiksmus, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis. Žinia yra laikomas teiginys, kuriuo kas nors tvirtinama, konstatuojama, pasakoma ar pateikiama kaip objektyviai egzistuojantis dalykas. O nuomonė – tai asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas. Žinia taikomas tiesos kriterijus, jos egzistavimas gali būti patikrinamas įrodymais ir objektyviai nustatomas. Nuomonė turi turėti pakankamą faktinį pagrindą, tačiau ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, nuomonės teisingumas nėra įrodinėjamas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-141-690/2016](#) 25 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2016 m. rugsėjo 23 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-394-684/2016](#) 39 punktą).

71. Siekiant tinkamai atskirti žinią nuo nuomonės, svarbiausia yra įvertinti pateikiamo teksto kontekstą, autoriaus formuluotes, ar jo teikiama informacija yra suprantama kaip neiginčytinas faktas, ar kaip jo asmeninis tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimas. Darant išvadą dėl paskleistos informacijos pobūdžio būtina atsižvelgti į visą kontekstą, kuriame ji pateikta, informacijos pateikimo konstrukciją, pagal kurią sprendžama, ar autorius teikia informaciją apie su asmeniu susijusį faktą, ar nors teigdamas, nurodymą, ar pateikia savo tam tikrų duomenų subjektyvų vertinimą, kaip jis supranta teikiamus duomenis. Nuomonę ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, abejonė, klausimas, ar dar kitokia forma (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015; 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016 27 punktą; 2020 m. liepos 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-218-684/2020 32 punktą).
72. Vertinant, ar VSDPažymoje gali būti pateikta nuomonė, to negalima daryti atsietai nuo VSD kaip žvalgybos institucijos paskirties, jai įstatymais suteiktos kompetencijos ir veikloje taikomų principų (žr. šios nutarties 53–56 punktus). Primintina, kad kasacinio teismo jurisprudencija, vertinant pateiktos informacijos pobūdį, reikalauja atsižvelgti į visą kontekstą, kuriame ji pateikta, informacijos pateikimo konstrukciją, pagal kurią sprendžama, ar pateikti faktai, ar pateiktas tam tikrų duomenų subjektyvus vertinimas. Be to, pabrėžiama, jog nuomonę ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, abejonė, klausimas, ar dar kitokia forma.
73. Nagrinėjamos bylos atveju VSDPažymoje pateikta informacija negali būti kvalifikuojama kaip nuomonė. Pažymos žangoje nurodoma, jog pateikiama apibendrinta VSD informacija apie neteisėtus koncerno „MG Baltic“ atstovų bandymus paveikti valstybės institucijas, politikus ir politinius procesus, daryti poveikį teisėsaugos ar kitoms kontroliuojančioms institucijoms, visuomenės informavimui priemonių pastatymui verslo interesams įgyvendinti. VSD tyrimų metu gauta informacija 2006–2017 m. buvo nuolat perduodama Specialiųjų tyrimų tarnybai. Šioje Pažymoje nėra ikiteisminio tyrimo duomenų. Taigi ši VSD informacija niekaip nesiejama su tuo, kad joje keliamos dvejonės ar abejonės, kas būdinga nuomonei. Priešingai, iš Pažymoje pateiktos informacijos yra aišku, kad ji grindžiama faktiniais duomenimis, gautais renkant įstatyme nustatytais būdais žvalgybos informaciją (Žvalgybos įstatymo 11 straipsnis). Tai, kad VSD, pateikdama Pažymoje informaciją, vartoja „vertinimo“ sąvoką, nekeičia nurodyto teismo informacijos pobūdžio įvertinimo. Terminas „vertinimas“, kai jis vartojamas valstybės institucijų, veikiančių pagal savo kompetencijos ribas, veikloje, nėra nuomonės sinonimas. Tai patvirtina ir proceso teisės normos, pavyzdžiui, teismo atliekamas įrodymų įvertinimas ([CPK 185 straipsnis](#)).
74. Nustatęs, kad apie ieškovą buvo paskleista žinia, teismas turi įvertinti, ar ši žinia neatitiko tikrovės. Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į byloje nustatytas aplinkybes, nusprendžia, kad byla nagrinėjė teismui pagrįstai vertino VSDPažymoje esančius duomenis apie ieškovą kaip žinią. Tačiau neturi galimybės pasisakyti dėl šių duomenų atitikties tikrovei, kadangi byloje buvo pažeistos įrodinėjimo taisyklės. Byloje nenustačius žinios atitikties tikrovei, taip pat nėra galimybės įvertinti, ar paskleisti duomenys žemina ieškovo garbę ir orumą ir koks jų paneigimo būdas yra galimas. Šiame kontekste primintina, jog dokumentas turi būti vertinamas visas, o ne apsiribojant atskirais frazėmis ar jo dalimis (žr. pvz., EŽTT 2017 m. lapkričio 7 d. sprendimą *Ēgill Einarsson prieš Islandiją* pareiškimo Nr. 24703/15, 49 punktą, 2020 m. lapkričio 5 d. sprendimą *Balaskas prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 73087/17, 58 punktą).
- Dėl įrodinėjimo naštos paskirstymo garbės ir orumo gynimo byloje ir faktinių duomenų, sudarančių valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymų leistinumo*
75. [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta prezumpcija, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Pagal [CK 2.24](#) straipsnyje įtvirtintą paskleistų duomenų ir tikrovės neatitikties prezumpciją, įrodyti, kad paskleisti duomenys atitinka tikrovę, turi atsakovas; ieškovas turi teisę pateikti įrodymus, patvirtinančius, kad duomenys yra melagingi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-222/2012](#)).
76. Įrodinėti galima tiek tiesioginiais, tiek netiesioginiais įrodymais. Bylos dėl garbės ir orumo gynimo yra dispozityvios ir teismas neturi pareigos pats savo iniciatyva rinkti įrodymų. Teismas turi įvertinti byloje pateiktus įrodymus ir spresti dėl jų pakankamumo teisškai reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti ir teismo išvadoms pagrįsti. Šaliai neįvykdžius jai tenkančios atitinkamos aplinkybės buvimo įrodinėjimo pareigos, teismas konstatuoja tos aplinkybės buvimą esant neįrodytą.
77. Nagrinėjamoje byloje įrodinėjimo našta teko atsakovui Seimui, nors duomenys, kurių paneigimo siekia ieškovas, buvo nurodyti VSD Pažymoje. Bylos nagrinėjimo metu VSD siekė įrodyti, kad duomenys Pažymoje atitinka tikrovę, ir ketino pateikti teismui susipažinti įslaptintus dokumentus teismo nurodytą dieną ir laiką. Pirmosios instancijos teismas 2021 m. spalio 21 d. nutartimi netenkino VSD prašymo dėl susipažinimo su slapta informacija. Remdamasis kasacinio teismo išaiškinimais 2021 m. vasario 24 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-12-403/2021, Vilniaus apylinkės teismas pripažino, kad informacija, sudaranti valstybės paslaptį, negali būti įrodymu ir tokionis įrodinėjimo priemonėmis galima remtis tik išslaptinus jose esančius duomenis. Taigi byloje kyla įrodymų leistinumo klausimas.
78. VSDkasaciniame skunde argumentuoja, kad teismai pažeidė įrodinėjimą, įrodymų tyrimą ir vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas, nepagrįstai, nustatę trečiojo asmens (VSD) įrodinėjimo pareigą, apribojo jo teisę teikti įrodymus. Trečiasis asmuo pažymi, kad teismai akcentavo, jog byloje neįrodyta ginčo teiginiuose esančios informacijos atitiktis tikrovei, nors VSD prašymas pirmosios instancijos teismui susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia žvalgybos informacija, pagal kurią parengta Pažyma ir kuri patvirtina ginčo teiginių atitiktį tikrovei, buvo atmetas. Vilniaus miesto apylinkės teismas, šią civilinę bylą nagrinėjęs pirmą kartą, analogiškai VSD prašymo buvo patenkinęs ir su valstybės paslaptį sudarančia informacija susipažino. Taip pat su minėta informacija susipažino ir apeliacinė tvarka pirmą kartą šią bylą išnaginėjęs Vilniaus apygardos teismas.
79. Atsakovas kasaciniame skunde taip pat pažymi, kad Pažymoje nurodyti vertinimai (ginčo teiginiai) yra atlikti remiantis kruopščiai surinkta, patikrinta bei išanalizuota faktine medžiaga, su kurios turiniu buvo supažindinti administraciniai teismai, o pirmosios instancijos teismas atsisakė su įslaptinta žvalgybine informacija susipažinti.
80. Įrodymais civilinėje byloje laikomi bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisusiai išspręsti, arba kad jų nėra ([CPK 177 straipsnio](#) 1 dalis). Faktiniai duomenys pripažįstami įrodymais pirmiau nurodytos proceso įstatymo normos prasme tik tada, jeigu jie atitinka leistinumo ir sąsajumo reikalavimus.
81. Kasacinis teismas, atskleisdamas šių reikalavimų turinį, yra nurodęs, kad sąsajumas reiškia, jog faktiniai duomenys yra susiję su byla, t. y. jie patvirtina arba paneigia turinčias reikšmės bylai aplinkybes ([CPK 180 straipsnis](#)), o leistinumas savo ruožtu reiškia, kad atitinkami faktiniai duomenys gali būti įrodymais pagal proceso įstatymą, kitaip tariant, proceso įstatyme nėra įtvirtinto draudimo ar ribojimo remtis tam tikrais faktiniais duomenimis kaip įrodymais (tokie draudimai (ribojimai) yra įtvirtinti, pvz., [CPK 177 straipsnio](#) 3–5 dalyse) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-350-701/2018](#), 39 punktas).
82. EŽTT yra pažymėjęs ir tai, kad Konvencijos 6 straipsnis garantuoja teisę kreiptis į teismą taip pat teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, tačiau nenustato jokių įrodymų priimtumo taisyklių; tai visų pirma yra vidaus teisės reikalas (EŽTT1998 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Teixeira de Castro prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 25829/94). EŽTT tikrina procedūras kaip visumos (angl. *the proceedings as a whole*) ir įrodymų gavimo būdų teisėtumą ir sąžiningumą, atsižvelgdamas, *inter alia* (be kita ko), į tai, ar asmeniui buvo garantuota veiksminga jo teisių gynba (EŽTT 2008 m. gruodžio 4 d. sprendimas *S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę*, 99 punktas).

83. CPK 177 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, paprastai negali būti įrodymais civilinėje byloje, iki jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka.
84. Pažymėtina, kad analogiška CPK 177 straipsnio 4 daliai nuostata įtvirtinta ir Administracinių bylų teisenos įstatyme. ABTĮ 56 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, paprastai negali būti įrodymais administracinėje byloje, iki jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka. Tokia nuostata iki 2016 m. liepos 1 d. buvo įtvirtinta ABTĮ 57 straipsnio 3 dalyje. Suabejojęs šios nuostatos konstitucingumu, Vilniaus apygardos administracinis teismas kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymais ištirti, ar minėta nuostata neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, nes neaišku, kada valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija gali būti pripažinta įrodymu byloje.
85. Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai konstatavo, kad iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies, pagal kurią teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus, todėl negali būti tokios teisinės situacijos, kad teismas, nagrinėdamas bylą, negalėtų susipažinti su byloje esančia valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija. Konstitucinis Teismas 1996 m. gruodžio 19 d. nutarime konstatavo, kad teisėjo, nagrinėjančio bylą, teisė susipažinti su valstybės paslaptimi pagrindžiama Konstitucijos 109 straipsniu ir 117 straipsniu, taip pat kad teisėjo teisė susipažinti su bylos nagrinėjimui reikalingomis žiniomis, sudaranciomis valstybės paslaptį, nulemia ne teisėjo pareigų įrašymas į tam tikrų pareigų sąrašą, bet teismo kaip valstybės institucijos funkcija vykdyti teisingumą.
86. Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarime taip pat konstatuota, kad sprendžiant, ar ABTĮ 57 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijai, ypač svarbi yra šios dalies formuluočių „paprastai“. Šioje dalyje yra įtvirtinta taisyklė, kad faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymai administracinėje byloje gali būti naudojami tik juos išslaptinus įstatymo (būtent Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo) nustatyta tvarka, t. y. iš esmės yra draudžiama minėta tvarka neišslaptintus duomenis naudoti kaip įrodymus. Tačiau toks draudimas nėra absoliutus. Tai, ar konkrečioje nagrinėjamoje administracinėje byloje faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, bus įrodymai, sprendžia teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes. O tai, ar tam tikra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti įrodymas atitinkamoje byloje (o jeigu taip, tai kokia apimtimi), priklauso nuo daugelio veiksnių. Jeigu sprendimui teismo nagrinėjamoje byloje priimti ir tokiam teisingumui, kokį įtvirtina Konstitucija, įvykdyti teismui pakanka tokių įrodymų (medžiagos), kurie nėra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija, ši neatskleistina informacija, saugant viešąjį interesą, neturi būti įrodymas toje byloje ir šalys su ja negali būti supažindintos. Bylą nagrinėjančiam teismui visada kyla ypatinga atsakomybė, kai jis sprendžia, ar tam tikra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti įrodymas toje byloje.
87. Konstitucinis Teismas 2013 m. liepos 3 d. sprendime dėl 2007 m. gegužės 15 d. nutarimo kai kurių nuostatų išaiškinimo prininė, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, jog konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet, svarbiausia, tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d., 2012 m. rugsėjo 25 d., 2012 m. gruodžio 19 d. nutarimai). Tam, kad teismas galėtų tinkamai atlikti savo konstitucinę priedermę vykdyti teisingumą, *inter alia*, realiai ir veiksmingai, o ne formaliai ginti pažeistas asmens teises ir laisves, pagal Konstituciją turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuriuo būtų užtikrinta bylą nagrinėjančio teismo (teisėjo) teisė visais atvejais susipažinti su visa byloje esančia ir (arba) bylai reikšminga informacija.
88. 2016 m. spalio 1 d. Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo 15 straipsnis, reglamentuojantis darbo ar susipažinimo su įslaptinta informacija sąlygas, buvo papildytas iki šiol galiojančia nuostata, pagal kurią Lietuvos Respublikos teismų teisėjai, vykdydami savo įgaliojimus, turi teisę susipažinti su įslaptinta informacija ir ja naudotis (nurodyto straipsnio 5 dalis).
89. Taigi pagal nurodytą Konstitucinio Teismo jurisprudenciją bylą nagrinėjančiam teismui tuo atveju, kai siekiama pateikti kaip įrodymus faktinius duomenis, sudarančius valstybės ar tarnybos paslaptį, tenka pareiga įvertinti, ar tokie įstatymo nustatyta tvarka neišslaptinti įrodymai gali būti panaudoti civilinėje byloje. Įstatymas neapibrėžia, kokio pobūdžio aplinkybės teismas turi nustatyti ir įvertinti, sprenddamas tokio pobūdžio įrodymų leistinumą klausimą.
90. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės doktrinoje žinoma įrodinėjimo privilegijos (angl. *evidentiary privileges*) sąvoka. Tokios įrodinėjimo privilegijos yra grindžiamos idėja, kad tam tikros informacijos konfidencialumas, slaptumas ar reikšmingumas yra svarbesnės vertybės nei šios informacijos naudojimas įrodinėjimo procese. Privilegija yra pripažinta teisė neleisti tam tikro liudijimo arba naudoti tam tikrus rašytinius įrodymus. Įrodinėjimo privilegija siejama su vertinimu, ar draudimas naudoti tam tikrą įrodinėjimo priemonę yra reikšmingesnis nei tiesios nustatymas konkrečiu atveju. Taigi tokios privilegijos gali būti absoliučios arba kvalifikuotos. Absoliuti privilegija leidžia jos turėtojui atsisakyti duoti parodymus ar teikti įrodymus bet kokiomis aplinkybėmis, o kvalifikuota privilegija gali būti įveikta tam tikromis sąlygomis, pavyzdžiui, kai parodoma, kad įrodymai yra būtini teisingam sprendimui priimti (Tom Ginsburg, Richard M. Mosk, „Evidentiary Privileges in International Arbitration“ (Coase-Sandor Institute for Law & Economics Working Paper No. 656, 2013).
91. Europos teisės instituto ir Jungtinių Tautų Privatinės teisės vienodinimo instituto parengtos europinės civilinio proceso taisyklės (*ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure*) taip pat įtvirtina įrodymų leistinumą taisyklę, kuri suteikia teismui teisę pripažinti įrodymus neleistais dėl nacionalinio saugumo interesų, valstybės paslaptčių ar kitų lygiaverčių viešojo intereso klausimų (91 straipsnio 2 dalies e punktas, prieiga per internetą: <https://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/eli-unidroit-rules/200925-eli-unidroit-rules-e.pdf>). Šios taisyklės taikymas europinių civilinio proceso taisyklių komentare siejamas su dviejų kriterijų balansavimo testu – iš vienos pusės, teismas turi vertinti valstybės paslaptį sudarančios informacijos svarbą, o iš kitos pusės – šalies galimybę apginti savo teises naudojant kitus įrodymus (angl. *interest in access to evidence*).
92. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, Lietuvos CPK yra įtvirtinti dvejopo pobūdžio įrodymų leistinumą ribojimai. Vieni iš jų yra absoliutus pobūdžio (pavyzdžiui, duomenys, gauti mediacijos metu, negali būti įrodymais civiliniame procese, išskyrus Lietuvos Respublikos mediacijos įstatyme nustatytus atvejus, CPK 177 straipsnio 5 dalis), kitų ribojimas yra santykinis (pavyzdžiui, faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, CPK 177 straipsnio 4 dalis).
93. Pažymėtina, kad absoliutus draudimas dėl tokio pobūdžio įrodymų panaudojimo civiliniame procese galiojo nuo 2003 m. sausio 1 d. iki 2011 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2011, Nr. 85-4126) 119 straipsniu pakeitus ir papildžius 177 straipsnį ir jį išdėsius nauja redakcija, šio straipsnio 4 dalis (buvusi straipsnio 5 dalis) papildyta: faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį, *paprastai* negali būti įrodymais civilinėje byloje, iki jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka. Tai rodo įstatymų leidėjo pasirinkimą nuo absoliutaus tokio pobūdžio įrodymų leistinumą ribojimo civiliniame procese pereiti prie santykinio tokių įrodymų leistinumą ribojimo.
94. Kasacinio teismo praktika aiškinant ir taikant CPK 177 straipsnio 4 dalies normą nėra gausi. Išaiškinta, jog ši norma nustato įrodinėjimo ribojimą, siejamą tik su įrodymų turiniu. Informacija, sudaranti valstybės arba tarnybos paslaptį, jau pati savaime negali būti įrodymu civilinėje byloje, nepaisant to, kokioje įrodinėjimo priemonėje ji būtų: neleidžiami nei šalių ar trečiųjų asmenų paaiškinimai, nei liudytojų parodymai, nei rašytiniai ar daiktiniai įrodymai, nei kitos įrodinėjimo priemonės, jeigu jose esanti informacija sudaro valstybės ar tarnybos paslaptį. Teismas, gavęs įrodymus, kuriuose yra duomenų, sudarančių valstybės ar tarnybos paslaptį, taip pat prašymą išreikšiantį tokius įrodymus dėl to, kad

šalis negali jų gauti, *ex officio* privalo kreiptis į įslaptintos informacijos rengėją, prašydamas pranešti, ar duomenys nėra išslaptinti. Gavęs patvirtinimą, kad valstybės ar tarnybos paslaptį sudarantys duomenys nėra išslaptinti, taip pat kai nėra galimybės juos išslaptinti, teismas atsisako priimti tokius įrodymus bei tenkinti prašymą dėl jų išreikalavimo ([CPK 177 straipsnio 4 dalis](#), Valstybės ir tarnybos paslaptį įstatymas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302/2014; taip pat žr. 2021 m. vasario 24 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) 76, 77 punktus).

95. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nurodytose nutartyse teisės aiškinimai pateikti bylose, kurių *ratio decidendi* skiriasi nuo nagrinėjamos bylos. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, t. y. precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktinės aplinkybės ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-362-701/2017](#), 22 punktas).
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje [Nr. 3K-3-302/2014](#) buvo keliamas klausimas dėl atsisakymo išreikalauti, ieškovo nuomone, galbūt įrodomąją reikšmę turinčią informaciją, kuri yra valstybės paslaptis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismai ėmėsi priemonių ieškovo prašomiems dokumentams išreikalauti, kai kurie jų buvo iš dalies išslaptinti ir pateikti, buvo gauta informacija, iš esmės atskleidžianti ieškovo bendradarbiavimo pobūdį. Teismai konstatavo, kad išslaptinti dokumentai, šalių paaikškinimai sudarė pakankamą pagrindą spresti dėl to, kad ieškovas nebuvo operatyvinės veiklos slaptasis dalyvis. Įvertinusi skundžiamus teismų procesinius sprendimus įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių taikymo aspektu, kasacinio teismo teisėjų kolegija jų pažeidimo nenustatė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje [Nr. e3K-3-12-403/2021](#) įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimas buvo vertintas tik tuo aspektu, ar apeliacinės instancijos teismas savo iniciatyva rinko įrodymus, gavo iš VSD įslaptintą medžiagą ir nors sprendime ir nurodė jos nevertinęs, tačiau su ja susipažino, ir tai galėjo lemti ir vidinį teismo įsitikinimą vertinant kitus byloje esančius įrodymus. Nė vienoje iš nurodytų nutarčių nebuvo išsamiai analizuota įrodymų leistinumų ribojimo, įtvirtinto [CPK 177 straipsnio](#) 4 dalyje, prigintis ir apimtis.
97. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, [CPK 177 straipsnio](#) 4 dalyje vartojama formuluočių *paprastai* reiškia, kad šioje normoje įtvirtintas santykinai ribotas draudimas naudoti faktinius duomenis, sudarančius valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymus civilinėje byloje. Pažymėtina, kad toks draudimas pirmiausia yra ribotai galiojantis laiko atžvilgiu. Įstatyme vartojama formuluočių „iki jie (duomenys) bus išslaptinti įstatymu nustatyta tvarka“ reiškia, kad išslaptinti tokie duomenys gali būti įrodymais civilinėje byloje bendrais pagrindais. Pagal Valstybės ir tarnybos paslaptį įstatymo 2 straipsnio 10 dalį įslaptintos informacijos išslaptinimas – informacijai suteiktos slaptumo žymos ir nustatytos apsaugos panaikinimas. Vertinant įstatymo leidėjo įtvirtintą galimybę ribotai naudoti kaip įrodymus civilinėje byloje faktinius duomenis, sudarančius valstybės ar tarnybos paslaptį, pirmiausia būtina nustatyti santykį tarp tokiu reguliavimu saugomų teisiųjų gėrių – valstybės ar tarnybos paslapties apsaugos ir materialiosios tiesos nustatymo byloje. Pagrindinis bet kurios instancijos teismo tikslas – teisingas bylos išnagrinėjimas, siekiant nustatyti tiesą byloje, todėl teismo pareiga yra ištirti visas bylai reikšmingas aplinkybes ir priimti teisingą sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-691/2006; 2008 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-359/2008; 2016 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-110-313/2016](#)).
98. Minėta, kad analogiško turinio aptariamo įrodymų leistinumų ribojimą įtvirtina ir ABTĮ 56 straipsnio 3 dalis, todėl reikia atsižvelgti ir į šios nuostatos aiškinimą administracinių teismų praktikoje. Vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus formuoja Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas; į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimuose ir nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus (Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 31 straipsnio 2, 3 dalys).
99. Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarime pateiktus išaiškinimus, formuojamą praktiką ABTĮ 56 straipsnio 3 dalis neįtvirtina absoliutaus draudimo valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančius duomenis naudoti kaip įrodymus administracinėje byloje. Naudojant neišslaptintus duomenis kaip įrodymus administracinėje byloje būtina atsižvelgti į tai, kad joks teismo sprendimas negali būti grindžiamas šalimis (vienai iš jų) nežinoma vien valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. rugsėjo 16 d. nutarties administracinėje byloje [Nr. eA-3672-556/2022](#) 95 punktą ir jame nurodytą praktiką). EŽTT savo sprendimuose ne kartą yra pažymėjęs, jog tokie atvejai, kai valstybės paslaptį sudarančiais neišslaptintais duomenimis yra remiamasi kaip vieninteliu ir vienai iš bylos šalių nežinomų įrodymų teismo procese, sudaro prielaidas Konvencijos pažeidimams, pirmiausia teisės į teisingą bylos nagrinėjimą požiūriu (Konvencijos 6 straipsnis) (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-3706-520/2018).
100. Įvertinus nurodytą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką įrodymų leistinumų aspektu, darytina išvada, kad bylą nagrinėjantis teismas turi: 1) nustatyti, ar aplinkybės, turinčios reikšmės bylai teisingai išspresti, gali būti patvirtintos tik faktiniais duomenimis, kurie sudaro valstybės ar tarnybos paslaptį; 2) įvertinti, ar įslaptinta informacija negali būti išslaptinta įstatymo nustatyta tvarka. Konstitucinis Teismas taip pat yra nurodęs, kad, įstatymais reguliuojant su valstybės paslaptimis (ar kita įslaptinta informacija) ir jų apsauga susijusius santykius, privalu nustatyti ir tai, kokiais atvejais, kokia tvarka ir kokiomis sąlygomis valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti išslaptinta (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas).
101. Nagrinėjamoje byloje pritaikius [CPK 177 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintus įrodymų leistinumų ribojimus atsakovui ir trečiajam asmeniui iš esmės buvo užkirstas kelias įrodyti paskleistų duomenų tikrumą. Pirmosios instancijos teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendime, priimtame išnagrinėjus bylą, konstatuota, kad pareiga paneigti [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą paskleistų duomenų neatitikties tikrovei prezumpciją teko atsakovui – Seimui, tačiau jis nepateikė jokių įrodymų, kad ginčo teiginiuose paskleisti duomenys apie ieškovą atitinka tikrovę. Duomenų, kurie galėtų būti įrodymais civiliniame procese ir patvirtintų, kad paskleistos žinios apie ieškovą atitinka tikrovę, į bylą nepateikė ir trečiasis asmuo. Atsakovui nepaneigus [CK 2.24](#) straipsnyje įtvirtintos prezumpcijos teismas pripažino, kad atsakovo paskleistos žinios apie ieškovą neatitinka tikrovės. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje plačiau dėl paskleistų teiginių atitikties tikrovei neįrodymo nepasisakė.
102. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas teismų praktiką dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą, aiškinimo ir taikymo, yra pažymėjęs, kad, įvertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar jų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar tinkamai šalims buvo paskirstyta įrodinėjimo pareiga, ar įrodymai turi ryšį su įrodinėjimo dalyku, ar jie leistini, patikimi, ar nebuvo pateikta suklustotų įrodymų, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų; taip pat reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visetą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-408-687/2018 30 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
103. Pagal [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalį prezumuojama, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, teismų išvada, kad ši prezumpcija nepaneigta, taigi paskleistos žinios apie ieškovą neatitinka tikrovės, padaryta neįvertinus byloje susiklosčiusios specifinės situacijos ir yra nepakankamai motyvuota. Pirmosios instancijos teismas pareigą paneigti nurodytą prezumpciją priskyrė atsakovui, taip pat laikė, kad Pažymoje nurodytų duomenų atitiktį tikrovei galėjo įrodinėti ir trečiasis asmuo. Teismas 2021 m. spalio 21 d. nutartimi atsisakė susipažinti su trečiojo asmens VSD ketinamais pateikti duomenimis, kurie, VSD įsitikinimu, patvirtina Pažymoje esančių ginčo teiginių atitiktį tikrovei. Teismas, minėta, akcentavo, kad trečiasis asmuo, ketindamas pateikti susipažinti įslaptintus dokumentus, nepasisakė dėl jų išslaptinimo galimybės. Taigi teismas, formaliai atmesdamas trečiojo asmens prašymą, nepagrįstai neįvertino trečiojo asmens ketinamų pateikti duomenų reikšmės teisiskai reikšmingos šiai bylai išnagrinėti aplinkybės (duomenų neatitikties tikrovei) įrodytumui konstatuoti, be to, neįvertino galimybės tokius duomenis išslaptinti.

104. Pagal Valstybės ir tarnybos paslaptių įstatymo 8 straipsnio 1 dalį, informacijos įslaptinimui priklausomai nuo jos slaptumo žymos taikomi skirtingi įslaptinimo terminai. VSD nurodė, kad VSD vertinimai, pateikti Pažymoje NSGK, yra grindžiami faktiniais pagrindais, nurodytais skirtinguose raštuose (VSD 2019 m. kovo 29 d. paaiškinimai). Taip pat nurodoma, kad šie raštai surašyti laikotarpiu nuo 2008 m. lapkričio 25 d. iki 2010 m. liepos 7 d. Pagal VSD Specialiosios ekspertų komisijos 2019 m. kovo 18 d. posėdžio protokolą Nr. 30-31, šios informacijos slaptumo žyma yra „slaptai“. Informacijai, žymimai slaptumo žyma „slaptai“, taikomas įslaptinimo terminas – 15 metų. Pagal Valstybės ir tarnybos paslaptių įstatymo 10 straipsnio 1 dalį, įslaptinta informacija išslaptinama, kai: 1) pasibaigia šio įstatymo 8 straipsnyje nustatytas įslaptinimo terminas; 2) išnyksta įslaptinimo tikslingumas, nors nustatytas įslaptinimo terminas dar nepasibaigęs. Pagal to paties straipsnio 2 dalį, įslaptinta informacija, kai nustatytas įslaptinimo terminas dar nepasibaigęs, išslaptinama tik įslaptintą informaciją parengusio paslaptių subjekto vadovo ar jo įgalioto asmens sprendimu. Kadangi dėl tokios informacijos išslaptinimo buvo spęsta daugiau kaip prieš ketverius metus, nagrinėjamoje byloje, įvertinus įstatyme nustatytus informacijos įslaptinimo terminus, turėtų būti dar kartą įvertinta galimybė išslaptinti nurodytą informaciją.
105. Atsižvelgdama į pirmiau aptartą teisinį reguliavimą, Konstitucinio Teismo išaiškinimus, kitų teismų išaiškinimus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla nagrinėjantis teismas pirmiausia turėtų įvertinti, ar sprendimui priimti pakanka tokių įrodymų (medžiagos), kurie nėra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija, ši įslaptinta informacija, saugant viešąjį interesą, neturi būti įrodymas toje byloje ir šalyje su ja negali būti supažindintos. Antra, kaip pabrėžė Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime, svarbu, kad teismo sprendimas nebūtų grindžiamas šalims (vienai iš jų) nežinoma vien valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija. Trečia, teismas turi atidžiai vertinti, ar nėra galimybės įslaptintą informaciją išslaptinti. Tokio pobūdžio patikra dėl faktinių duomenų, sudarančių valstybės ar tarnybos paslaptį, kaip įrodymo lestinumo bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose nebuvo atlikta. Tai suponuoja pagrindą pripažinti, kad, atsakovui ir trečiajam asmeniui užkirtus kelią panaudoti kaip įrodymus faktinius duomenis, sudarančius valstybės paslaptį, panaudojant įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę, įtvirtintą [CK 2.24 straipsnio](#) 1 dalyje, buvo padaryta nepagrįsta teismų išvada, jog paskleistos žinios apie ieškovą neatitinka tikrovės. Ši aplinkybė turi būti teismo vertinama iš naujo, atsižvelgiant į pirmiau pateiktus išaiškinimus dėl įrodymų lestinumo ribojimo.
106. Kasaciniam teismui nustačius, kad byloje netinkamai pritaikytos proceso teisės normos, susijusios su įrodymų lestinumo ribojimais, sprendina dėl tokių pažeidimų sukeltų teisinių pasekmių. Pagal [CPK 329 straipsnio](#) 1 dalį, proceso teisės normų pažeidimas arba netinkamas jų pritaikymas yra pagrindas sprendimui panaikinti tik tada, jeigu dėl šio pažeidimo galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Šiuo atveju byla gali būti grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui tik tuomet, kai šių pažeidimų negali ištaisyti apeliacinės instancijos teismas.
107. Apeliacinės instancijos teismo galimybės pašalinti proceso teisės normos pažeidimus priklauso nuo pažeidimo pobūdžio, bylos aplinkybių. Spręsdamas dėl bylos grąžinimo iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, teismas turi atsižvelgti į civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiško principus ([CPK 7 straipsnis](#)). Teismas turi įvertinti, kad bet koks bylos grąžinimas žemesnės instancijos teismui yra išimtis ir objektyviai užges bylos teisminį nagrinėjimą. Konstatuotina, kad šioje byloje padaryti proceso teisės normų pažeidimai įrodymų lestinumo srityje gali būti pašalinti tik pirmosios instancijos teisme, teismui išsprendus klausimą dėl įrodymų priimtumo ir ištyrus įrodymus teismo posėdyje.
- Dėl viešojo asmens garbės ir orumo gynimo ypatumų*
108. Pagal [CK 2.24 straipsnio](#) 6 dalį, paskleidęs tikrovės neatitinkančius duomenis asmuo atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu tie duomenys yra paskelbti apie viešą asmenį bei jo valstybinę ar visuomeninę veiklą, o juos paskelbęs asmuo įrodo, kad jis veikė sąžiningai siekdamas supažindinti visuomenę su tuo asmeniu ir jo veikla.
109. Teisės skleisti informaciją apribojimus lemia jos santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis – asmens garbe ir orumu, privatumu, gera reputacija. Įstatymuose, reglamentuojančiuose santykius, atsirandančius dėl teisės skleisti informaciją, yra įtvirtintos ir šios teisės įgyvendinimo prielaidos – kiekvienas, kuris naudojasi informacijos teise, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve. Pagrįsta ir objektyvi kritika yra ginama, jeigu yra reiškama tinkamai – nežeidžiant asmens, nesiekiant jo žeminti ar menkinti, o turint pozityvių tikslų – norint išryškinti asmens ar jo veiklos trūkumus ir siekiant juos pašalinti. Kai asmuo, įgyvendindamas savo teisę skleisti informaciją, pažeidžia teisės normų nustatytus reikalavimus ir kito asmens teises ir teisėtus interesus, jam taikoma teisinė atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-109-684/2021](#), 24 punktas).
110. EŽTT yra išaiškinęs, jog teisė į reputacijos apsaugą yra teisė, kurią kaip privataus gyvenimo aspektą saugo Konvencijos 8 straipsnis (žr., pvz., EŽTT 2010 m. rugsėjo 21 d. sprendimo *Polanco Torres ir Movilla Polanco prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 34147/06, 40 punktą; Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimo *Axel Springer AG prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 39954/08, 83 punktą). Vis dėlto tam, kad būtų taikomas Konvencijos 8 straipsnis, kėsinimasis į asmens reputaciją turi pasiekti tam tikrą rimtumo lygį ir būti įvykdytas taip, kad būtų pakenkta asmens naudojimuisi teise į privataus gyvenimo gerbiną (žr. EŽTT 2009 m. balandžio 9 d. sprendimo byloje *A. prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 28070/06, 64 punktą).
111. Reputacija laikoma savarankiška teise dažniausiai tais atvejais, kai faktiniai teiginiai buvo tokio rimtai įžeidžiančio pobūdžio, kad jų paskelbimas neišvengiamai turėjo tiesioginį poveikį ieškovo gyvenimui (EŽTT 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Toranzo Gomez prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 26922/14, 52 punktas).
112. Asmens, į kurį nukreipti galbūt šmeižikiški teiginiai, statusas yra vienas iš kriterijų, kuriuos Teismas atsižvelgia nagrinėdamas bylas dėl šmeižo. EŽTT yra išaiškinęs, kad „priimtinos kritikos ribos“ yra daug platesnės viešųjų asmenų atžvilgiu nei privačių asmenų atžvilgiu (2011 m. rugsėjo 12 d. Didžiosios kolegijos sprendimas *Palomo S?nchez ir kiti prieš Ispaniją*, pareiškimų Nr. 28955/06, 28957/06, 28959/06 ir 28964/06, 71 punktas). Byloje *Lingens prieš Austriją* Teismas pirmą kartą išdėstė principą, kad politikai neišvengiamai ir sąmoningai sudaro sąlygas žurnalistams ir plačiajai visuomenei atidžiai stebėti kiekvieną jų žodį ir veiksmą, todėl jie turi būti tolerantiškesni (1986 m. liepos 8 d. sprendimas *Lingens prieš Austriją*, pareiškimo Nr. 9815/82, 42 punktas).
113. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 1165 (1998) dėl teisės į privatumą 7 punkte įtvirtinta, kad viešieji asmenys yra asmenys, užimančys pareigas valstybės tarnyboje ir (ar) naudojantys viešuosius išteklius, ir, apskritai, visi tie, kurie atlieka reikšmingą vaidmenį visuomeniniame gyvenime (politikos, ekonomikos, meno, socialinėje, sporto ar bet kurioje kitoje srityje). EŽTT yra pasisakęs dėl kėsinimosi į viešųjų asmenų reputaciją (žr. pirmiau minėtą *Axel Springer AG* bylą). Jis nustatė šešis kriterijus, pagal kuriuos analizuojama, ar buvo pasiekta pusiausvyra tarp teisės į saviraiškos laisvę ir teisės į privataus gyvenimo gerbiną. Šie kriterijai yra: indėlis į visuotinės svarbos diskusiją; kiek žinomas yra atitinkamas asmuo ir kas yra pranešimo objektas; ankstesnis atitinkamo asmens elgesys; informacijos gavimo būdas ir jos tikrumas; publikacijos turinys, forma ir pasekmės; paskirtos sankcijos griežtumas (minėto sprendimo byloje *Axel Springer AG* 90–95 punktai).
114. EŽTT taip pat yra vertinęs situaciją, kai ginčo informaciją žvalgybos institucija perdavė parlamentui, o šis ją paviėšino. EŽTT 2022 m. birželio 14 d. sprendime byloje *A. B. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 70489/17, analizavo situaciją, kai apygardos prokuratūrai ir Specialiųjų tyrimų tarnybai atliekant ikiteisminį tyrimą dėl įtarimų korupcija, susijusią su Vyriausybės nutarimu, buvo leista įrašinėti Druskininkų mero R. M. telefoninius pokalbius. Buvo perimtas A. B. (pareiškėjas) ir R. M. telefoninis pokalbis, kuriame buvo aptariamas Vyriausybės nutarimas. Vėliau prokuroras nutraukė ikiteisminį tyrimą, motyvuodamas tuo, kad nebuvo padaryta jokių nusikaltimų. Jo nutarime buvo pateiktos, *inter*

alia, pareiškėjo ir R. M. telefoninio pokalbio stenogramos.

115. Atskirai Seimo Antikorupcijos komisijai buvo pavesta atlikti parlamentinį tyrimą dėl atitinkamo Vyriausybės nutarimo priėmimo aplinkybių. Prokuroras išsiuntė Komisijai ir Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai nutarimo nutraukti baudžiamąją bylą kopiją. Komisija surengė viešą posėdį šiuo klausimu, jame dalyvavo keli žurnalistai, buvo aptarta ikiteisminio tyrimo medžiaga. Paskui vienas iš šių žurnalistų internete paskelbė straipsnį, kuriame paviešino pareiškėjo ir R. M. telefoninio pokalbio stenogramos ištraukas.
116. EŽTT priminė, kad saugumo tarnybų surinkta medžiaga apie konkretų asmenį patenka į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį, net jei informacija nebuvo surinkta koku nors įkyriu (angl. *intrusive*) ar slaptu (angl. *covert*) metodu (žr. šio sprendimo 84 punktą ir cituojamą praktiką).
117. Teismas nurodė, kad, pradėjus ikiteisminį tyrimą dėl galimos politinės korupcijos, susijusios su teritorijų planavimu, teismas sankcionavo R. M. telefoninių pokalbių kontrolę, dėl to Specialiųjų tyrimų tarnyba perėmė R. M. ir pareiškėjo pokalbį. Teismas manė, kad šių duomenų perdavimas kitoms valstybės institucijoms, pavyzdžiui, iš pradžių prokurorui, o vėliau Seimo Antikorupcijos komisijai, šių institucijų naudojimasis šiais duomenimis bei jų paskelbimas viešojoje erdvėje, įskaitant viešą telefoninių pokalbių stenogramos peržiūrą Antikorupcijos komisijos posėdyje, dėl kurių išsiplėtė asmenų, žinančių apie perintus asmens duomenis, ratas, buvo kišimasis į pareiškėjo teises pagal Konvencijos 8 straipsnį (sprendimo *A. B. prieš Lietuvą* 88 punktas).
118. Nustatęs valstybės įsikišimo egzistavimą, EŽTT situaciją analizavo pagal tradicinę kriterijų triadą – teisėtumo, teisėto tikslo ir būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijus.
119. Išanalizavęs ginčo aplinkybes bei Lietuvos teisės aktuose įtvirtintą teisinį reglamentavimą, EŽTT pritarė Lietuvos teismų išvada dėl ginčijamo įsikišimo teisėtumo („atlikta pagal įstatymą“) (žr. cituojamo sprendimo 90–94 punktus).
120. Vertindamas teisėto tikslo kriterijų, EŽTT atkreipė dėmesį, jog tiek atliekant ikiteisminį tyrimą baudžiamojoje byloje, kurioje buvo perimtas pareiškėjo telefoninis pokalbis, tiek vėliau Antikorupcijos komisijos posėdyje tikrinant šį telefoninį pokalbį buvo siekiama nustatyti, ar nebuvo pažeistos teisės aktų priėmimo taisyklės priimančią Vyriausybę nutarimą Nr. 1025 ir ar šis nutarimas padėjo patvirtinti teritorijų planavimo sprendinius, kurie, kaip įtariama, šurkščiau pažeidė viešąjį interesą. Todėl Teismas konstatavo, kad pareiškėjo teisės į susirašinėjimo slaptumą pažeidimu ir galimu vėlesniu poveikiu jo privačiam gyvenimui, kurį sukėlė šio telefoninio pokalbio atskleidimas, buvo siekiama apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves pagal Konvencijos 8 straipsnio 2 dalį (sprendimo *A. B. prieš Lietuvą* 95 punktas).
121. Analizuodamas būtinumo demokratinėje visuomenėje (proporcingumo) kriterijų, Teismas pabrėžė, kad ginčo pokalbis buvo neabejotinai susijęs su tam tikro Vyriausybės nutarimo priėmimo klausimu. Akivaizdu, jog pokalbyje nebuvo jokių elementų, susijusių su pareiškėjo privačiu gyvenimu, pavyzdžiui, klausimų apie jo sveikatą ar seksualinį gyvenimą, pan., išskyrus reputacijos klausimą. Tokią pačią išvadą padarė prokuroras ir pareiškėjo skundą nagrinėję vidaus teismai. EŽTT nurodė, jog apklausiamas vidaus valdžios institucijų pats pareiškėjas patikslino, kad su Druskininkų meru R. M. jį siejo darbiniai santykiai ir kad per aptariamą pokalbį nebuvo aptariami jokie privatus klausimai. Teismas taip pat akcentavo ir teikė teisinės reikšmės faktui, kad nagrinėdamas pareiškėjo skundą dėl jo teisės į privatų gyvenimą pažeidimo vidaus teismas rėmėsi EŽTT praktika dėl privataus gyvenimo apsaugos ir kruopščiai suderino konkuruojančius interesus, t. y., viena vertus, pareiškėjo reputaciją ir garbę ir, kita vertus, spaudos teisę informuoti apie viešojo intereso klausimus.
122. Teismas taip pat atsižvelgė į Konstitucinio Teismo praktiką, pagal kurią valstybės ir savivaldybių pareigūnų veikla, susijusi su valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų funkcijų įgyvendinimu, visada yra viešo pobūdžio, viešo pobūdžio veiksams netaikoma Konvencijos 8 straipsnio apsauga ir asmuo negali tikėtis privatumo (žr. Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimą, cituojamą sprendimo *A. B. prieš Lietuvą* 44 punkte). EŽTT nuomone, Vyriausybės nutarimo priėmimo klausimas buvo būtent valstybės įgaliojimų priimti teisės aktus įgyvendinimas, todėl su šio nutarimo priėmimu susijusios aplinkybės visiškai atitinka viešo pobūdžio veiksmų sąvoką. Be to, net jei pareiškėjas skundėsi, kad jo telefoninio pokalbio paviešinimas turėjo įtakos jo reputacijai, Teismas atkreipė dėmesį į Konstitucinio Teismo poziciją, kad visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų asmeninės savybės ir elgesys, be tam tikrų jų privataus gyvenimo aplinkybių, gali būti svarbūs sprendžiant viešuosius klausimus (žr. sprendimo *A. B. prieš Lietuvą* 45 punktą).
123. EŽTT pripažino pagrįstu pareiškėjo argumentą, kad jo telefoninio pokalbio paviešinimas turėjo įtakos jo reputacijai. EŽTT nekvestionavo pareiškėjo teiginių, kad po to, kai žiniasklaida atskleidė telefoninio pokalbio stenogramą, jis patyrė neigiamų išgyvenimų bendraudamas su kitais asmenimis. Taip pat EŽTT atsižvelgė į tai, kad pareiškėjas dešimtmečius buvo profesionalus politikas, ir į faktą, kad su reputacija susiję kriterijai vaidina svarbų vaidmenį politiko gyvenime. Vis dėlto EŽTT konstatavo, kad kišimasis į pareiškėjo privatų gyvenimą nepasiekė reikiamo rimtumo laipsnio – pareiškėjas nenurodė jokių konkrečių ir apčiuopiamų pasekmių, kurias jo asmeniniam gyvenimui sukėlė žiniasklaidoje paviešintas šis telefoninis pokalbis (žr. cituojamo sprendimo 96–102 punktus).
124. Nagrinėjamoje byloje, atsižvelgiant į EŽTT sprendimo byloje *A. B. prieš Lietuvą* 88 punkte pateiktus išaiškinimus, nekyla abejonių dėl to, kad šiuo atveju dėl valstybės institucijų veiksmų išsiplėtė asmenų, sužinojusių ginčo teiginius, ratas, taigi egzistavo valstybės kišimasis į pareiškėjo teises pagal Konvencijos 8 straipsnį. Tai lemia poreikį teismui nagrinėti ir pagal Konvencijoje bei EŽTT praktikoje įtvirtintus standartus įvertinti šio kišimosi teisėtumą, teisėtą tikslą ir būtinumą demokratinėje visuomenėje.
125. Kaip jau pasisakyta pirmiau, VSD Pažymos paskelbimo Seimo elektroninėje teisės aktų informacinėje sistemoje teisėtumas nagrinėjamos bylos atveju neginčytas (žr. šios nutarties 35, 47 ir 48 punktus). Ieškovo teigimu, atsakovui paskleidžiant duomenis, turėjo būti išlaikyta pusiausvyra tarp visuomenės teisės žinoti apie politinius procesus ir ieškovo teisės į garbę ir orumą.
126. Dėl kišimosi tikslo teisėtumo kriterijaus išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad EŽTT praktikoje yra išaiškinta, jog teisėti tikslai, kuriais gali būti pateisinamas Konvencijos 8 straipsnyje saugomų teisių yra, *inter alia*, nacionalinis saugumas, visuomenės saugumas ar šalies ekonominės gerovės interesas, siekis užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves (žr. Didžiosios kolegijos 2021 m. balandžio 8 d. sprendimo byloje *Vav?ička ir kiti prieš Čekijos Respubliką*, peticijų Nr. 47621/13, 3867/14, 73094/14, 19298/15, 19306/15 ir 43883/15, 272 punktą).
127. Galiausiai vertintinas trečiasis – būtinumo demokratinėje visuomenėje – kriterijus. EŽTT formuojamoje praktikoje yra nurodyta, kad nustatydamas, ar ginčijama priemonė buvo „būtina demokratinėje visuomenėje“, teismas svarsto, ar, atsižvelgiant į visą bylą, priežastys, pateiktos šiai priemonei pateisinti, buvo tinkamos ir pakankamos Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies tikslais. Pagal nusistovėjusią EŽTT praktiką būtinumo sąvoka reiškia, kad įsikišimas atitinka neatidėliotiną socialinį poreikį ir, visų pirma, kad jis yra proporcingas siekiamam teisėtam tikslui, atsižvelgiant į teisingą pusiausvyrą, kuri turi būti nustatyta tarp konkuruojančių interesų. Nustatydamas, ar kišimasis buvo „būtinas demokratinėje visuomenėje“, EŽTT atsižvelgia į tai, kad nacionalinėms valdžios institucijoms paliekama vertinimo laisvė, o jų sprendimą Teismas tikrina atitiktis Konvencijos reikalavimams aspektu. Nustatant vertinimo laisvės, kuria turi naudotis valstybė, sprendama bet kurią bylą pagal Konvencijos 8 straipsnį, ribas, turi būti atsižvelgiama į daugelį veiksnių.
128. [CK 2.24 straipsnio](#) 6 dalyje įtvirtintos asmens atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygos, konkrečiai – sąžiningas veikimas, teisėtas tikslas supažindinti visuomenę su atitinkamo asmens valstybine ar visuomeneine veikla bei asmens, apie kurį paskleista tikrovės neatitinkanti informacija, viešas statusas, sistemškai dera su pirmiau minėtais EŽTT praktikoje išdėstytais standartais nes jais siekiama tų pačių tikslų – užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp asmens ir visuomenės teisių bei teisėtų interesų.
129. [CK 2.24](#) straipsnio nuostatos rodo įstatymo leidėjo valią tam tikromis sąlygomis suteikti mažesnę privatumo apsaugą būtent viešiesiems

asmenims. Šiame įstatyme konkrečiai nurodžius sritį, kurioje taikytinas atitinkamas standartas (viešasis gyvenimas), akcentuojama teisinė svarba, teikiama demokratinei valstybei būdingoms diskusijoms visuomenei reikšmingais klausimais, teikiant prioritetą visuomenės interesui žinoti. Kita vertus, tais viešojo asmens gyvenimo klausimais, kurie nėra susiję su viešąja (valstybine, visuomenine ar kita viešo pobūdžio) veikla, ši išimtis netaikytina, taip suteikiant teisinę apsaugą asmeniui, nors ir viešo, asmeniniam gyvenimui. Ši išvada dera su EŽTT praktika, jog pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį politinių pasisakymų ar diskusijų viešojo intereso klausimais apribojimai beveik neleistini. Dėl šios priežasties saviraiškos laisvei paprastai suteikiama aukšto lygio apsauga, o valdžios institucijos turi siaurą vertinimo nuožiūros laisvę, kai pasisakymai susiję su viešojo intereso klausimais (EŽTT Didžiosios kolegijos 2015 balandžio 23 d. sprendimas *Morice prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 29369/10, 124 punktas).

130. Todėl faktinė ir teisinė rizika, kad, asmeniui sąžiningai naudojantis teise skleisti informaciją, siekiant informuoti visuomenę apie jai reikšmingus klausimus, gali būti paskleista tikrovės neatitinkanti informacija, bei su tuo susijęs galimas kišimasis į kito asmens privatų gyvenimą, kaip šis suprantamas pagal Konvencijos 8 straipsnį, gali būti pateisinama bendrojo intereso sumetimais.
131. Todėl teismas, nagrinėjantis bylą iš naujo, turėtų pagal pirmiau nurodytas EŽTT praktikoje nustatytas gaires įvertinti [CK 2.24 straipsnio](#) 6 dalies taikymo sąlygas – informacijos atitikti tikrovei, ginčo teiginių sąsają su šio asmens valstybine ar visuomenine veikla – ir sąžiningumo kriterijų, kurio dalyką šiuo atveju sudaro paskleistos susistemintos informacijos turinio atitiktis pirminiams informacijos šaltiniams.

Dėl atsakovo civilinio procesinio veiksmo neturėjimo procesinių padarinių

132. Nagrinėjamoje byloje ieškovas ieškinį yra pareiškęs atsakovui Lietuvos Respublikos Seimui, kuris byloje yra atstovaujamas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos. Pagal Konstitucijos 55 straipsnį Seima sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys, kurie renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu. Seimas nėra juridinis asmuo.
133. [CPK](#)
- 41 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civiliniame procese šalis – ieškovo arba atsakovo – gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys. [CPK](#) 38 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad galėjimas įgyvendinti savo teises teisme ir pavesti atstovui vesti bylą (civilinis procesinis veiksmas) priklauso juridiniams asmenims ir fiziniams asmenims, atitinkantiems šioje teisės normoje įtvirtintus požymius.
134. Pagal [CK 2.35 straipsnio](#) 1 dalį valstybė ir savivaldybės yra juridiniai asmenys. Pagal to paties straipsnio 2 dalį valstybės ir savivaldybių institucijos, kurių buvimą nustato Konstitucija, yra juridiniai asmenys įstatymu nustatytais atvejais. Valstybė ir savivaldybės įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per atitinkamas valstybės ir savivaldybių valdymo institucijas ([CK 2.36 straipsnio](#) 2 dalis).
135. Taigi nagrinėjamoje byloje ieškinyje pareikštas asmeniui, neturinčiam juridinio asmens teisių. Asmuo, neturintis civilinio procesinio teismo ir veiksmo (subjektiškumo), negali būti dalyvaujančiu byloje asmeniu. [CPK](#) 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka. Būtent teismo kompetencijai priskirta vertinti, ar ieškinyje gali būti nagrinėjamas teisme, t. y. patikrinti, ar egzistuoja teisės kreiptis į teismą prielaidos. Viena iš tokių prielaidų yra subjekto civilinis procesinis teismumas, t. y. galėjimas įgyti civilines procesines teises, kurio atsiradimo momentas juridiniam asmeniui sutampa su civilinio procesinio veiksmo atsiradimu – galėjimu įgyvendinti savo teises teisme ir pavesti atstovui vesti bylą ([CK 2.74 straipsnis](#), [CPK](#) 38 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad juridinis asmuo, neturintis civilinio procesinio teismo ir veiksmo, negali būti dalyvaujančiu byloje asmeniu. Kai ieškinyje pareiškiamas neturinčiam civilinio procesinio teismo ir veiksmo asmeniui, laikytina, kad ieškinyje nenurodyti duomenys apie atsakovą, todėl teismas turi nustatyti terminą šiam trūkumui ištaisyti ([CPK](#) 135 straipsnio 1 dalis, 138 straipsnis). Jeigu per teismo nustatytą terminą trūkumai nepašalinami, teismas turi atsisakyti priimti ieškinį [CPK](#) 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto pagrindu – kaip nenagrinėtiną teisme civilinio proceso tvarka, nes teisminis ginčo nagrinėjimas su nesama šalimi negalimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-450-469/2015).
136. Atkreiptinas dėmesys, kad [CPK](#) nuostatos įtvirtina specialias taisykles procesinio pobūdžio trūkumams, susijusiems su civiliniu procesiniu veiksmu, pašalinti ([CPK 40 straipsnis](#)), tačiau tai sietina tik su tokio pobūdžio trūkumais, kurie gali būti pašalinti per teismo nustatytą terminą (pavyzdžiui, atstovavimo trūkumai). Ieškinį pareiškus asmeniui, neturinčiam civilinio procesinio teismo ir veiksmo, teismo nustatytas terminas trūkumams pašalinti yra skirtas tam, kad ieškinyje būtų pareikštas tinkamas atsakovui. Netinkamos šalies pakėtimu tinkama procesines taisykles įtvirtina [CPK](#) 45 straipsnis. Teismas, bylos nagrinėjimo metu nustatęs, kad ieškinyje pareikštas ne tam asmeniui, kuris turi pagal ieškinį atsakyti, gali vienos iš šalių motyvuotu prašymu, nenutraukdamas bylos, pakeisti pradinį atsakovą tinkamu atsakovu ([CPK 45 straipsnio](#) 1 dalis).
137. Nagrinėjamoje byloje ieškovo ieškinyje keletą kartų buvo tikslintas, paskutiniu patikslintu ieškiniu pradinis atsakovas VSD buvo pakeistas Seimu, o VSD byloje nurodytas trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankišku reikalavimu. Tikėtina, kad tokie ieškovo apsisprendimai dėl galimo atsakovo nulėmė Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nutartį pateikti išaiškinimai. Tačiau tokia bylos nagrinėjimo eiga ir proceso metu vykęs ieškinių tikslinimas nekeičia kasacinio teismo vertinimo, kad atsakovas byloje – Seimas – neturi civilinio procesinio subjektiškumo, dėl to negali būti šalimi civiliniame procese. Paprastai tokio pobūdžio byloje, kai reikšiamas reikalavimas [CK 2.24 straipsnio](#) pagrindu dėl duomenų oficialiame dokumente paneigimo, atsakovas yra valstybė ([CK 2.34 straipsnis](#)). Pagal [CK 2.36 straipsnio](#) 2 dalį valstybė įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per atitinkamas valstybės institucijas, todėl įstatymu nustatytais atvejais tokios institucijos, turinčios civilinį procesinį teismumą ir veiksmumą, taip pat gali būti atsakovais byloje. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal [CK 6.271 straipsnio](#) 1 dalį žala, atsiradusia dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtu aktu, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkrečia valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Žala, atsiradusia dėl savivaldybės valdžios institucijų neteisėtu aktu, privalo atlyginti savivaldybė iš savivaldybės biudžeto nepaisydama savo darbuotojo kaltės. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad terminas „valdžios institucija“ reiškia bet koki viešosios teisės subjektą (valstybės ar savivaldybės institucija, pareigūna, valstybės tarnautoja ar kitoki šiu institucijų darbuotoja ir t. t.), taip pat privatu asmeni, atliekanti valdžios funkcijas. Valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal [CK 6.271 straipsnį](#) atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.
138. [CPK](#) 45 straipsnyje reglamentuojamas teismo pasiūlymas pakeisti netinkamą šalį tinkama atitinka civilinio proceso tikslus ([CPK](#) 2 straipsnis), civilinės bylos nagrinėjimo koncentruotumo bei ekonomiško principus ([CPK](#) 7 straipsnis), teismo pareiga rūpintis išsamiai bylos aplinkybių atskleidimu ir tinkamu bylos išnagrinėjimu ([CPK](#) 8 straipsnis). Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad kai byla nagrinėjama teismui akivaizdu, jog ieškinyje pareikštas netinkamas atsakovui, teismas neturi, apsiribojęs tik abstrakčių šalių procesinių teisių išaiškinimu, neišsiaiškinti tikrosios ieškovo valios dėl šalies procesinės padėties nustatymo, testuoti bylos nagrinėjimo pagal reikalavimą, pareikštą netinkamam atsakovui. Tokiu atveju vykdomas beprasnis procesas – gašinamas teismo bei dalyvaujančių byloje asmenų laikas, eikvojamos lėšos, pažeidžiami proceso koncentracijos, ekonomiško bei kooperacijos principai ([CPK](#) 7, 8 straipsniai), svarbiausia – nepasiekiami [CPK](#) 2 straipsnyje įtvirtinti proceso tikslai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2011). Taigi, paprastai teismas, nustatęs, kad ieškinyje pareikštas asmeniui, neturinčiam civilinio procesinio teismo ir veiksmo, sudaro galimybę ieškoviui tokio pobūdžio trūkumus ištaisyti. Šiuos trūkumus ištaisęs teismas pakeičia šalį procese *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikydamas [CPK 45 straipsnio](#) taisykles. Tačiau tokių trūkumų nepašalinus, t. y. nenurodžius įstatyme įtvirtintus

subjektškumo kriterius atitinkančio asmens (atsakovo), procesas negali būti pradėtas ar tęsiamas ([CPK 137 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 293 straipsnio 1 punktas).

139. Nagrinėjant bylą atsakovo pakeitimo klausimas nebuvo išspręstas proceso įstatymo nustatyta tvarka, todėl šis trūkumas turi būti pašalintas iš naujo nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. Tokio pobūdžio trūkumas negali būti ištaisytas apeliacinės instancijos teisme, kadangi toks pakeitimas galimas tik pirmosios instancijos teisme. Pakeitus netinkamą šalį tinkama ar istojus į procesą naujiems byloje dalyvaujantiems asmenims, bylos nagrinėjimas pradedamas iš pradžių, išskyrus atvejus, kai naujai į procesą įstojęs byloje dalyvaujantis asmuo prašo, kad byla būtų nagrinėjama toliau ([CPK 45 straipsnio](#) 4 dalis).
140. Atkreiptinas dėmesys ir į atstovavimo valstybei ypatumus. Nagrinėjamoje byloje atsakovui Seimui, neturinčiam civilinio procesinio teismo ir veiksnio, atstovavo Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. Pagal Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2008 m. spalio 7 d. sprendimą Nr. 2434 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos nuostatų“ patvirtintu Seimo kanceliarijos nuostatu 1 punkta Seimo kanceliarija yra biudžetinė įstaiga, finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, pagal 4 punktą Seimo kanceliarija yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo. Pagal nuostatų 2 punktą Seimo kanceliarijos paskirtis – padėti Seimui įgyvendinti jo funkcijas ir užtikrinti Seimo veiklą, Seimo kanceliarijos uždaviniai ir funkcijos detalizuoti II nuostatų skyriuje. Nuostatų 7.7 punkte įtvirtinta ir Seimo kanceliarijos funkcija, susijusi su atstovavimu, – padeda Seimui atstovauti jo, kaip suinteresuoto asmens, pozicijai Konstituciniame Teisme, Seimo statuto nustatyta tvarka teikia Seimo komitetams pasiūlymus dėl Konstitucinio Teismo nutarimų įgyvendinimo.
141. Pagal [CPK 51 straipsnio](#) 4 dalį, valstybei civiliniame procese atstovauja Vyriausybė ar jos įgaliota valstybės institucija (įstaiga), įstatymų nustatytais atvejais – kita institucija. Vyriausybei civiliniame procese atstovauja jos įgaliota valstybės institucija (įstaiga). Valstybei civiliniame procese taip pat gali atstovauti atstovai pagal pavidimą. Pažymėtina, kad Vyriausybė, siekdama užtikrinti sklandų ir veiksmingą atstovavimą valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei teismuose, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 48 straipsnio 4 dalimi, taip pat atsižvelgdama į [CPK 51 straipsnio](#) 4 dalį ir Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo 51 straipsnį, patvirtino Atstovavimo valstybei ir Vyriausybei teismuose taisyklės (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 497 „Dėl Atstovavimo valstybei ir Vyriausybei teismuose taisyklių patvirtinimo“). Pagal šią taisyklę 3.19 punkta Seimo kanceliarijai pavesta atstovauti valstybei bylose dėl valstybinių signatarų rentų, valstybinių signatarų našlių ir našlačių rentų mokėjimo. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog Seimo kanceliarija yra TAIS valdytoja ir tvarkytoja (Lietuvos Respublikos Seimo kanceleris 2008 m. spalio 24 d. įsakymas Nr. 400-IVK-343 „Dėl Teisės aktu informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“), todėl susiklosčius atitinkamai procesinei situacijai ji galėtų būti tinkama valstybės atstove byloje dėl duomenų skelbimo TAIS. Nurodytu atstovavimo valstybei civiliniame procese taisyklių ir asmenų, atstovaujančių valstybei, įgaliojimu turi būti paisoma ir nagrinėjamoje byloje. Todėl, nustačius byloje tinkamą atsakovą, turi būti įsitikinta ir atsakovo vardu veikiančio atstovo įgaliojimų turėjimu.
142. Kasaciniu skundu VSD taip pat kyla klausimų dėl atsakovo pagal byloje pareikštą ieškinį tinkamumo tuo aspektu, kad Seimas nėra Pažymos, kurios duomenis prašoma paneigti, sudarytojas. Kasacinio teismo vertinimu, šis klausimas gali būti išspręstas tik [CPK](#) nustatyta įtraukus į procesą tinkamą atsakovą.

Dėl kitų proceso teisės normų pažeidimo

143. VSD kasaciniame skunde taip pat teigiama, kad bylą nagrinėję teismai pažeidė [CPK](#) 14 straipsnio 1 dalies ir 185 straipsnio reikalavimus, nes, VSD nuomone, dalis bylos dokumentų nei pirmosios, nei apeliacinės instancijose teismo nebuvo nei tirti, nei vertinti. Tai argumentuojama tuo, kad bylą teismai pirmosios ir apeliacinės instancijos tvarka nagrinėjo keleta kartu, o tai, VSD nuomone, suponuoja poreikį kaskart gražinus bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui spręsti ankstesnės bylos medžiagos pridėjimo klausimą. Tokie VSD argumentai atmestini kaip nepagrįsti.
144. Bylų numeravimo taisyklės nustatytos Teisėjų tarybos 2014 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 13P-136-(7.1.2) „Dėl Lietuvos Respublikos teismuose nagrinėjamų bylų numeravimo taisyklių patvirtinimo“. Jose detalizuota bylos numerio suteikimo ir jo keitimo tvarka, tačiau tai niekaip nesusiję su teismo nagrinėjamos bylos turinio pasikeitimais. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad bylai suteiktas teismo proceso numeris, nepriklausomai nuo įvykių, darančių įtaką bylos numerui, nesikeičia. Visi dokumentai, nepriklausomai nuo bylos numerio pokyčių, lieka toje pačioje byloje ir yra prieinami tiek bylą nagrinėjančiam teismui, tiek byloje dalyvaujantiems asmenims, todėl nėra pagrindo konstatuoti buvus proceso teisės normų pažeidimų.

Dėl bylos procesinės baigties

145. Nustatytas netinkamas proceso teisės normų taikymas ir nukrypimas nuo kasacinio teismo praktikos yra pagrindas panaikinti skundžiamus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ([CPK](#) 346 straipsnio 2 dalies 1, 2 punktai, 359 straipsnio 3 dalis). Išplėstinė teisėjų kolegija nurodo, kad nagrinėjamu atveju byla perduotina iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, kadangi nustatyti proceso teisės normų pažeidimai laikytini esminiais, dėl kurių buvo netinkamai atskleista bylos esmė, nes teismai byloje neišsprendė klausimo dėl netinkamo atsakovo pakeitimo tinkamų, nevertino duomenų, ieškovo nuomone, žeminančių jo garbę ir orumą, faktinio pagrindo, t. y. nepagrįstai atsisakė įrodymais byloje pripažinti faktinius duomenis, sudarančius valstybės ar tarnybos paslaptį, nors, kaip konstatuota šioje nutartyje, absoliutaus įrodymų leistinumo ribojimo [CPK 177 straipsnio](#) 4 dalis nenustato. Šių aplinkybių nustatymas ir įvertinimas, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, reikštų bylos nagrinėjimą iš naujo visa apimtimi. Pagal [CPK](#) 360 straipsnį, kasacinis teismas sprendimą ar nutartį visą arba iš dalies panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, jeigu yra konstatuojami absoliutūs sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindai, nurodyti šio kodekso 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse. Byla gali būti perduodama nagrinėti pirmosios instancijos teismui taip pat nustačius esminius proceso teisės normų pažeidimus, kurie negali būti pašalinti apeliacinės instancijos teisme. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, šia nutartimi konstatuoti proceso teisės normų pažeidimai negali būti pašalinti apeliacinės instancijos teisme, todėl byla perduodama nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.
146. Iš naujo bylą nagrinėsiantis teismas turi atsižvelgti ir į šioje nutartyje pateiktus materialiosios teisės taikymo išaiškinimus, susijusius su [CK](#) 2.24 straipsnyje nustatyto gynybos būdo taikymu bylose, kuriose siekiama paneigti duomenis, nurodytus žvalgybos institucijos pažymoje, t. y. įvertinti, ar ieškovo nagrinėjamoje byloje pasirinktas teisės gynybos būdas yra galimas, o nustačius, jog jis galimas, – vertinti, ar egzistuoja visos [CK](#) 2.24 straipsnyje nustatytos garbės ir orumo gynimo sąlygos, atsižvelgiant ir į šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus dėl duomenų paneigimo būdo taikymo ypatumų.
147. Kiti kasacinio skundo argumentai vertintini kaip nesudarantys kasacinio nagrinėjimo dalyko, neturintys įtakos kitokio sprendimo byloje priėmimui ir vienodos teismų praktikos formavimui, todėl išplėstinė teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

148. Kadangi byla perduodama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tai bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui ([CPK 93 straipsnis](#)).
149. Kasacinis teismas patyrė 4,26 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 4 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Kadangi byla perduodama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šių, kaip ir kitų, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo klausimas išspręstinas iš naujo išnagrinėjus bylą ([CPK 93 straipsnis](#)).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 10 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Artūras Driukas

Virgilijus Grabinskas

Gediminas Sagatys

Algirdas Taminskas

Egidija Tamošiūnienė

Agnė Tikniūtė

Dalia Vasarienė